

ספר
זכרון
פינחס

ספר זכרון פינחס

חידושי תורה
על מסכת כתובות

פרקים
האשה שנפלו • הכותב • מי שהיה נשוי

על שמו ולזכרו הטחור של הבחור
פינחס ע"ה
בן יבלחט"א הרה"צ ר' אפרים מנשה שליט"א
איזאק

י"ל ע"י
כולל מאור יצחק – מאנסי
ע"ש ר' יעקב יצחק ב"ר צבי דוד באדנער ז"ל

שבט תשפ"ב

לכל עניני הספר:
כולל מאור יצחק

85 Dykstras Way East
Monsey, NY 10952
845-517-4196

עריכה, עימוד, גרפיקה והדפסה על ידי

מכון עלה זית

עריכת ספרים מרישא עד גמירא
publish@alehzayis.com | 732.513.3466
FAX: 732.865.7002 | 732.387.7841

לעילוי נשמת
הבחור **פינחס** ע"ה
בן יבלחט"א
הרה"ג ר' אפרים מנשה שליט"א

וזאת הנוסח אשר נחקקה על מצבתו:
כל ימיו מכאובים נטל חלק יסורים עשרת מונים
ובכל זאת שמחתו ואור פניו חקוקים בזכרונם
נימי נפשו ורגשי לבבו בדברים רוחניים היו קשורים
ימליץ טוב בעד משפחתו אשר בלב ובנפש לו היו מסורים

נפטר בן כ"ה שנה
י"ד שבט תשפ"א

ת.ג.צ.ב.ה.

פותחין בכבוד אכסניא

בתוך קהל ועדה נזכיר לשבח ולתהלה,
אכסניא של תורה שזוכים אנו לשכון בין כתליה
האי בית אולפנא רבתא בית גדול שמגדלין בו תורה ותפלה
בחורי חמד השוקדים על התורה ועל העבודה בעמילות ויגיעה
בעיר התורה והיראה דמאנסי מתנוססת לתפארה
ה"ה

ישיבה גדולה מאור יצחק

ולמייסדה ומחוללה, ומאציל מחורו ורוחו עליה
ראש הישיבה

הגאון רבי אפרים שלמה וואקסמאן שליט"א

וגם לרבות מנהלי הישיבה
הרה"ג ר' יוסף מענדל הוס שליט"א
הרה"ג ר' משה שווארץ שליט"א
ומנב"ל הישיבה מו"ה ר' משה נתן אבערלאנדער שליט"א
ואתם עמם כל הנהלת הישיבה, כל אחד בשמו הטוב יבורך
אשר פותחים לנו שערי היכלם
בעין טובה, ברוח נדיבה, וכנפש חפצה
ונהנים אנו מהם בין ברוח בין בגשם בהרבה ענינים
יהא רעוא מן קדם אבוהון די בשמיא
שזכות התורה הנלמדת תעניק להם סייעתא מרובה מן שמיא
שתשרה שכינה במעשה ידיהם ויראו הצלחה בכל מעשיהם ופעליהם
ירחיב ה' גבולם בתלמידים הגונים, והנדיים ייעשו לתיישים
מבין כותלי בית מדרשם ייצאו גדולי תורה ויראה
לתפארת אבינו שבשמים ולתפארת כל בית ישראל

ברגשי הוקרה והכרת הטוב
חברי הכולל מאור יצחק

ברכה לראש משביר

בשער בת רבים נביע ונחזק עלי ספר
רוב ברכה ותהלה למייסד ותומך כוללינו
הנושאו על לבו תמיד וטורח ודואג לקיום התורה בכל אתר ואתר
הנגיד המפורסם ראש וראשון לכל דבר שבקדושה
ה"ה

הר"ר צבי דוד באדנער שליט"א

ויוגתו החשובה שתחי' לאוי"ט

ממקור הברכות יושפע עליו ועל ביתו מלא חפנים ברכות
ויתברך בברכת 'ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת'
שיזכה להמשיך בעבודת הקודש להגדיל תורה ולהאדירה
לאורך ימים טובים ומאושרים, בבריאות הנפש והגוף על מי מנוחות
ורוב נחת מכל צאצאיו היקרים והחשובים שליט"א
ורצונו הטוב להיטיב ימשיך להיות צנור קבלת שפע
שיזכה לחוסף עוד כהנה וכהנה עד בא לציון גואל ונזכה לבנין אריאל בב"א

המברכים מתוך רגשי הכרת הטוב מעומק הלב
חברי הכולל מאור יצחק

מכתב ברכה

מאת מוריני ראש הכולל שליט"א

בגמ' סוכה דף מט, ב איתא א"ר אלעזר מאי דכתיב פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד אלא תורה לשמה זו היא תורה של חסד וכו' תורה ללמדה זו היא תורה של חסד וכו'. המבואר בגמ' דיש תורה מיוחדת שנקראת 'תורת חסד', וזהו כאשר התורה שהאדם לומד אינו בשביל עצמו כי אם בשביל הזולת.

והנה ידועין דברי הגר"ש שקאפ זצ"ל בהקדמתו לשערי ישר, דבמצות קדושים תהיו כלול כל יסוד ושורש מגמת תכלית חיינו שיהיו כל עבודתנו ועמלנו תמיד מוקדשים לטובת הכלל. שלא נשתמש בשום מעשה ותנועה, הנאה ותענוג שלא יהיה בזה איזה ענין לטובת זולתנו. וכמובן בכל הקדשות שהוא התייחדות למטרה נכבדה. והנה כשהאדם מישר הליכותיו ושואף שתמיד יהיו דרכי חיי מוקדשים להכלל, אז כל מה שעושה גם לעצמו, להבראת גופו ונפשו, הוא מתיחס גם כן אל מצות קדושה, שע"ז יטיב גם לרבים, שבטובתו לעצמו הוא מטיב עם הרבים הצריכים לו. אבל אם הוא נהנה הנאה מן סוג המותריות, שאינן דרושות להבראת גופו ונפשו, הנאה זו היא נגד הקדושה, עכת"ד. והיינו דחיות האדם צריך להיות תמיד לא בשביל עצמו אלא בשביל הכלל, וכדבריו הידועים של הגר"ח מוולוז'ין שאמר לבנו שהאדם לא נברא אלא להועיל לאחריו.

ועל פי זה נראה לבאר מה שפירש הרמב"ן (פרשת האזינו לב, ו) על הפסוק 'עם נבל ולא חכם', שהעושה טובת חנם יקרא נדיב, והמשלם רעה למי שהיטיב עמו יקרא נבל. והוסיף דיתכן שהמשלם רעה נקרא נבל בעבור שהוא נופל מבני אדם, ויקראו המתה 'נבלה' שנפלה לארץ ומתה. ונראה בביאור דבריו, שכמו שכל בעל חי שמת נקרא נבילה, וצומח שמת נקרא נובל, כן האדם שהולך אחר תאוותיו נקרא נבל. שכמו שבעל חי וצומח שמתו הרי עומדים הם עכשיו במצב שהוא נגד עיקר תכליתם, כן מי שאינו משלם טובה הוא חי נגד עיקר תכליתו אשר בעבורו נברא שהוא להיטיב לאחרים, ולכן נקרא נבל. וכן נראה לבאר מה שכתב הרמב"ן ריש פרשת קדושים דמי שאינו מתנהג בקדושה נקרא 'נבל ברשות התורה', וצ"ע מאי שייכא ענין קדושה ל'נבל ברשות התורה'. אכן נראה עפ"י הנ"ל, דיסוד ענין הקדושה הוא שלא לחיות בשביל עצמו רק לתועלת הזולת, וכמו שהבאנו מהגרשש"ק, ולכן מי שהולך אחר תאוותיו, הרי זה ניהוג נגד עיקר תכליתו, והרי הוא 'נבל ברשות התורה', כי הוא ניהוג נגד עיקר תכלית התורה.

וכן מוצאים אנו שקודם למתן תורה אמר הקב"ה לכלל ישראל 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש'. והביאור נראה עפ"י הנ"ל, שההקדמה לקבלת התורה שעל ידה יוכל האדם לזכות להתקשר להתורה הקדושה, באופן שתשפיע התורה עליו להתרומם ולהזדכך מן החומריות, ושעל ידי זה יוכל לחיות לא בשביל עצמו רק בשביל הזולת, הוא להיות במדריגה של קדושים

תהיו, דהיינו פרושים מעולם הזה. רק על ידי זה יוכל להגיע למעלת מידת ההטבה והחסד לחיות בעד הזולת, ועל ידי זה תהיה תורתו תורת חסד.

הנני להביע עלי כתב רגשי לבבי אשר מאד נתרגשתי כאשר ידידי בני כוללינו, חבורה של תלמידי חכמים מופלגים כולם אהובים, החליטו לעשות מתורתם 'תורת חסד', ונטו שכמם לשאת העול הכרוכה בכך להוציא חיבור על עניני סוף מסכת כתובות לעילוי נשמת בני היקר פינחס ע"ה, אשר בחייו לא זכה ללמוד תורה, מתוך כל כך מכאובים ויסורים בגוף שעברו עליו, ועכשיו זכה נשמתו הטהורה להרבות כל כך תורה, בספר זה הראוי להעלות על שלחן מלכים מאן מלכי רבנן, ותהא לתועלת בני התורה הקדושה.

זאת נחמתי, מה דמבואר בגמ' מסכת עבודה זרה ג, ב שבשעה רביעית הקב"ה בעצמו יושב ומלמד תינוקות של בית רבן תורה שנאמר את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב, למי יורה דעה ולמי יבין שמועה - לגמולי חלב, ופירש רש"י גמולי חלב, שמתו כשהן קטנים. וזאת נחמתי שבני ע"ה שלא היה באפשרותו ללמוד תורה בחיי חיותו עלי אדמות זוכה עתה ללמוד תורה מפי הקב"ה בעצמו.

אודה ה' מאד בכל לבב אשר זכיתי להיות חלק מחבורה של תלמידי חכמים מופלגים מבינים ומעמיקים, ועל ידם, על ידי דיבוק ופלפול חברים, יוצא לאור ספר זה. יהי רצון שיתברכו כולם ממקור הברכות בשפע של סייעתא דשמיא בכל העינים.

שלמי תודה מיוחדים ורגשי הכרת הטוב אפרוש להרב דוד באדנער שליט"א, הוא גופיה צורבא מרבנן, אשר בטוב לבבו הפליא מאד להחזיק כוללינו באופן יוצא מן הכלל. ועל של עכשיו באתי בפרט, אשר לקח על עצמו את כל עול הוצאות הספר הזה, והמריץ ועודד למען הוצאתו לאור עולם. יהי רצון שיתברך ממקור הברכות לאריכות ימים ושנים ונחת ואושר מכל משפחתו הדגולה.

חובה עלי להזכיר בפרט את ידיד נפשי הרה"ג ר' אהרן הלל פראמאוויץ שליט"א שלמדנו ביחד הרבה עינים שכתבתי בספר הזה, והרבה ממה שכתבתי שלו הוא, וגם השקיע בכתובת הדברים ועניני הספר הרבה כחות. וכן לידיד נפשי הרה"ג ר' יעקב וויינטראב שליט"א אשר השקיע בכל עניני הספר כוחות כבירים ובמסירות נפלאה, ואתו עמו ידיד נפשי הרה"ג ר' מאיר ליב הכהן קפלן שליט"א שהשקיע הרבה כוחות בכל עניני הספר, ואכן זכו להוציא מתחת ידיהם דבר נאה ומתוקן. ישלם ה' משכורתם בכפל כפלים ויתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב עד ביאת גואל צדק.

אפרים מנשה איזאק

פתח דבר

פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה (משלי לא, כו)

וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד אלא תורה לשמה זו היא תורה של חסד שלא לשמה זו היא תורה שאינה של חסד, איכא דאמרי תורה ללמדה זו היא תורה של חסד שלא ללמדה זו היא תורה שאינה של חסד (סוכה מט:)

מאמר חכמינו זכרונם לברכה בבואם לבאר הגדרת החכם מכל אדם שהגדיר במשלי האדם העוסק בחכמת התורה בתואר 'תורת חסד על לשונו', סוד טמון וצפון בו להורות לנו ענין נכבד בצורת לימוד התורה. 'וכי יש תורה של חסד ויש שאינה של חסד' הרי כל לימוד התורה היא חסד עם כל הברואים, וכמו שמבואר (קידושין דף מ, א) דתלמוד תורה מיקרי טוב לשמים וטוב לבריות. והביאור בזה הוא דלימוד התורה היא המקיימת והמהווה כל העולם, ובלי לימוד התורה לא היה העולם מתקיים אף לרגע אחד, וכמו שכתב בנפש החיים (שער ד' פרק יא ופרק כה), היש לך טוב לבריות גדול מזה, 'תורה תחלתה חסד וסופה חסד', נמצא איפה דכל רגע של לימוד התורה היא חסד הכי גדול אשר יתכן, שעל ידה הוא מקיים ומטיב לכל הברואה, מעתה רבתה התמיה וגם נשגבה מהו המעלה היתירה שלזה רמו שלמה המלך ופיו יקבנו 'תורת חסד'.

וביארנו לנו חז"ל שהמכוון כאן לתורה מסויימת, 'תורה לשמה' ו'תורה ללמדה', שבוה נשתנתה לעילויא להיקרא בשם תואר 'תורת חסד', וביאור הענין דהנדרש כאן איננה פעולה אחת של האדם הכוללת בתוכה שני ענינים נפרדים של תורה וחסד אשר נודמנו במקרה לפונדק אחד, אשר בעת לימוד התורה הוא עושה גם מעשה חסד, דבזה עוד לא נתעלה מדרגת עצם התורה, המבוקש כאן הוא 'תורת חסד' שהתורה עצמה בעצם מהותה מקבלת שם תואר חדש ולובשת צורה חדשה, לא רק שהיא יותר תורה ולא אף שהיא בדרגא גבוהה לחוד - אלא שנכנסה לגדר אחר ונקראה תורת חסד, וכמובן שהדבר אומר דרשני איך ובמה לובשת 'תורה לשמה' ו'תורה ללמדה' צורה חדשה של 'תורת חסד'.

הענין יבואר עפ"י מה שביאר המהר"ל (נתיב התורה פרק ז') דענין תורת חסד הוא שהתורה איננה לעצמו ואין לה גדר גבול, כשהאדם לומד תורה שלא לשמה להנאתו הגשמית בשביל שינהגו בו כבוד אין ראוי שתקרא לה 'תורת חסד' כי באופן זה התורה יש לה גבול שהיא רק לעצמו, ורק כאשר הלימוד הוא לשמה שאיננה לעצמו [והוא כל כולו להתחסד עם קונו - הגר"א משלי לא,

כן, אז ראויה היא שתקרא בשם 'תורת חסד', וכן הוא בלימוד התורה שהיא על מנת שתשאר רק אצל עצמו, אין ראוי שתקרא לה 'תורת חסד' כי הרי יש לה גבול שנמצאת אצלו בלבד, ורק כאשר למוד התורה היא 'תורה ללמדה' שמשפיעה ומתפשטת לאחרים אז היא 'תורת חסד'. אם כי דבכל הליכותיו עלי אדמות צריך האדם לראות עצמו שאינו יחיד בעולמו והוא חלק מן הכלל, וכוחותיו המיוחדות שלו לא ניתנו לו בשביל עצמו כי אם לתועלת הבריא, וכדבריו הידועים של ר' חיים מוולוז'ין שאמר לבנו מוהרי"ץ [הובא בהקדמה לספר נפש החיים] דהאדם לא נברא אלא להועיל לאחריו, מ"מ בלימוד התורה הוא ביותר דע"י שלימודו הוא בשביל הכלל אין לה גבול. 'כל הלומד תורה ואינו מלמדה דומה להדם במדבר' (ר"ה כג, א), ההדם בעצם מהותה נותנת ריח אלא דבמדבר לא הגיעה לשיא תכלית מהותה להיות מריח לבני אדם, וכן התורה בעצם עצמותה היא אין סוף, ארוכה מארץ מדה ורחבה מגי ים, אך צריך האדם לקנותה בענין שאין לה גבול.

בחינה נוספת יש ב'תורה ללמדה' - לא רק שאין להתורה גבול, אלא גם דמעצם סגולת התורה הוא ששלימותה הוא כשהוא 'ללמדה' מכיון שהתורה נמסרה ושייכת להכלל. עומקו של הענין יובן עפ"י מה שביאר מהר"ל בברייתא דקנין תורה (אבות ה, ג) שנמנית שם הלומד על מנת ללמד כאחד ממ"ח קניני התורה, וביאר שעצם התורה היא ללמד לאחרים גם כן ולא ניתנה התורה כדי שתעמוד אצלו, וכמו שהשי"ת נתן את התורה למשה ומשה לימדה לישראל כן צריך לעשות כל אחד ואחד, כי אין היחיד לבדו ראוי למעלת התורה. כוונת המהר"ל נראה עפ"י מה שייסד במקום אחר שהתורה ניתנה לכלל והיא של כנסת ישראל בכללותה ולא של אדם פרטי, ולכן כדי שיוכה האדם לתורה צריך שהלימוד לא תהא לעצמו לבד אלא על מנת ללמד דבזה זוכה הוא לתורה, כי הוא הצינור הראוי שהתורה תבא אצלו ועל ידו תמשיך לכנסת ישראל בכללותה. 'למד ולא לימד אין לך הבל גדול מזה' (ויקרא רבה כב, א) מי שחושב שתורתו ניתנה לו בשביל עצמו ולא בשביל הכלל, אין לך הבל גדול מזה. דורשי רשומות כך אמרו 'אותיות נקנות בכתיבה ומסירה' - אחד מקניני התורה המובהקים הוא כתיבת חידושי תורה ומסירתם אל הכלל.

שתה מים מבורך, ונוזלים מתוך בארץ, יפוצו מעינתך חוצה
ברחובות פלגי מים, יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך, יהי מקורך
ברוך וכו' (משלי ה, טו-יח)

עולא רמי כתיב שתה מים מבורך וכתיב ונוזלים מתוך בארץ,
בתחלה שתה מבורך ולבסוף ונוזלים מתוך בארץ (עבודה זרה יט).

דברי חז"ל חתומים וסתומים איזה רמז טמון כאן באמרם דרך שתיית המים. אך סוד טמון וצפון בהם, רמז רמזו להורות לנו צורתה השלימה של לימוד התורה הנמשלת למים. ביאור הענין

נראה עפ"י מה שביאר אדונינו הגר"א זי"ע משלי שם) דשלשה זמנים ישנם בחיי האדם לתורה. הראשון כשהוא לומד מרבו, ותורה זו נמשלה לשתיית מים מבור אשר הבא לרוות צמאוננו מן המים שכבור צריך לכנוס בתוכה או לשאוב ממנה והוא בא לו ביגיעה רבה, כן הלומד מרבו צריך יגיעה רבה להשיג מבוקשו לקנות לנפשו מתורת רבו- הוי 'שתה מים מבורך', השני כשהוא לומד לבדו ומחדש חידושי תורה מעצמו, ותורה זו נמשלה לשתיית נוזלים מתוך הבאר שהוא מעיין הנובע, ואינו צריך ליגיעה כל כך כי מי המעיין נוזלים ויוצאין למרחוק לחוץ ואינו צריך אלא לילך למקום המעיין, כן הלומד לבדו ומחדש דברים התורה היא לו כמעין הנובע וכמו שאמרו ז"ל בפ"ו דאבות ונעשה כמעין המתגבר, הוי- 'ונוזלים מתוך בארך', והשלישי כאשר מלמד מתורתו לאחרים, ותורה זו נמשלה למעיין המפיץ מימיו חוצה, ומתפשט לרחובות בכל מקום ומתפלג מים לכל אחד ואחד, כן המלמד תורה לאחרים נכלל בה ב' ענינים, האחד שמלמד בעצמו לאחרים, הוי- 'פוצו מעינתך חוצה', והשני הן אף אותן שלא למדו אצלו רק שתורתו נתפשט בכל המקומות ושומעין תורתו ולומדין אותם, הוי- 'ברחובות פלגי מים', כי כאשר המים נוזלים לרחוב אינם צריכים אף לילך למקום המים.

נראה בביאור דבריו דלאו בחילוק הזמנים לחוד קאירינג, אשר נתחלקו בהן חיי האדם לשלשה זמנים נפרדים, כי אם זהו צורה השלימה של התורה, נבנית היא נדבך על גבי נדבך ולבינה על גבי לבינה, מקודם לימוד אצל רבו, ועל גבי זה נבנית תורתו של עצמו, ועל גבי שניהם נבנית התורה אשר הוא מלמד לאחרים ומעיינותיו המפיצים חוצה, ובדיוקא בסדר הזה- 'לשמוע' והדר 'ללמוד' ולבסוף 'ללמד'. סולם העליה מתחלת עם לימוד אצל רבו אשר בתקופה הזאת מסור כל כולו לייגע עצמו לספוג מתורת רבו לקרבו, ועמל לעשותו קנין בנפשו ובכל ישותו ומהותו להיות תורת רבו משתקפת במהלך לימודו, אחרי כן בתקופת לימוד התורה לעצמו היא היא תורת רבו אשר היתה לו קנין בנפשו והשתקפה בכל מהלך לימודו, עכשיו כאשר היא שוכנת בתוכו מתגדלת ועושה פרי ומתרבות ונעשית כמעין המתגבר וכבאר נוזל ונובע לחדש חידושי תורה על הדרך ועל פי היסודות שקיבל מרבו, ולבסוף כשבא ללמד מתורתו לאחרים היא היא תורת רבו אשר היתה לו קנין בנפשו ואחרי כן שכנה בו ונבלעה בדמו וספגה לקרבו ונעשית 'תורה דיליה', תורה זו שנתגדלה ונתרבתה בו עד שמילאה כל רוחו נפשו ונשמתו וכל אבריו וגידיו ועורקי דמיו, עכשיו עולה היא על גדותיו ומפיץ ממעינותיו החוצה להיות מלמדה לאחרים ולהפיצה בישראל. 'ולמדתם ולימדתם, כל שמצווה ללמוד מצווה ללמד וכל שאינו מצווה ללמוד אינו מצווה ללמד' (קידושין כט, ב)- כי הללמוד בלי הללמוד לא אפשר.

'אם המית אונך לדברי תורה, כשתבא לפתוח בדברי תורה הכל משתקין לפניך ושומעין דבריך כשם שהמית אונך לשמוע דברי תורה' (דב"ר האוני א)- אם השיש האדם אזנו כאפרכסת לשמוע והטה אזנו לקנות התורה, באותה המדה והבגרות שהיתה בה' לשמוע וללמוד' כן תתרבה

מעלתה של ה'ללמוד' ונוכל לקוות שבסייעתא דשמיא תצא מזה התכלית הנרצח 'שיהיו הכל משתתקין לפניך ושומעין דבריך'.

'יהיו לך לברך ואין לזרים אתך, יהי מקורך ברוך' - פירש הגר"א דע"י שתורתו מתפשטת בכל המקומות נעשה מקורו ברוך וכמעין הנובע, ואף ע"י אותם הנחשבים כזרים אצלו שלא למדו אצלו ואינם תלמידיו הנקראים בנים מ"מ ע"י שלומדים תורתו נעשה מקורו ברוך. מבואר דבר נפלא, יתכן אדם שכבר יגע ועמל בכל כחו לעשות תורת רבו קנין בנפשו, ואח"כ למד בעצמו וכבר נעשה כמעין נוזל חכמה, ובכל זאת יש ברכה מיוחדת במקור מימיו שיזלו מים עוד יותר מבראשונה ע"י שמלמד מתורתו לאחרים או שהם לומדם מתורתו, והרי כך אמרו (עירובין נג, א) בני יהודה דגלו מסכתא נתקיימה תורתן בידם בני גליל דלא גלו מסכתא לא נתקיימה תורתן בידם. ודרשו עוד (כתובות נ, א) 'הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד' - זה הלומד תורה ומלמדה לאחרים, ופירש המהרש"א שכמו שהנותן צדקה מעשרו אינו חסר כלום ואדרבה הוא מוסיף ברכה כמ"ש ובחנוני נא בואת, כן המלמד מתורתו לאחרים הוא אינו חסר מתורתו ואדרבה הוא מוסיף לו לימוד.

ונראה ביאור הענין על פי מה שכתב הגר"א ז"ל (שיר השירים ג, יא) לפרש מאמרם ז"ל שם במדרש, משל למלך שהיתה לו בת יחידה והיה מחבבה יותר מדאי והיה קורא אותה בתי ולא זו מחבבה עד שקרא אותה אחותי ולא זו מחבבה עד שקרא אותה אמי, כך היה מחבב יותר מדאי הקב"ה לישראל וכו', וביאר דמשמסר הקב"ה כל התורה לישראל כביכול אין הקב"ה מחדש עוד חידושים בתורה רק אומר הלכה בשם בשר ודם, [וזהו ביאור הגמרא (ברכות ה, ב) דלאחר שנתן הקב"ה תורה לישראל היה מקום שיהיה עצב כמדת בשר ודם שמוכר חפץ לחבירו והוא עצב משום שעכשיו אין לו החפץ, והיינו משום דמשנמסר התורה לישראל כביכול שוב אין הקב"ה מחדש חידושים רק אומר הלכה בשם ישראל וכענין אלעזר בני אומר וכו']. אך ענין זה דהקב"ה אומר הלכה משמו אינו בכל זמן, דשלש מדריגות יש באדם, הראשון כשעדיין לומד אצל רבו ומקבל מתורתו אז הוא במדרגת בת, השני כשאין צריך לרבו ולומד לעצמו בחבורה אז הוא במדרגת אחות, וכשיפוצו מעינותיו החוצה אז נקרא אם, ואז הקב"ה אומר הלכה משמו וקורא לו אמו. 'הרבה למדתי מרבותי ומחבירי יותר מרבותי ומתלמידי יותר מכולן' (תענית ז, א).

והנה בנפש החיים (שער ד פרק ו) כתב דבכל עת שהאדם עוסק בתורה למטה כל תיבה שמוציא מפיו הן הן הדברים יוצאים כביכול גם מפיו יתברך באותו העת ממש, וכענין אביתר בני אומר כך יונתן בני אומר כך, ומ"מ מדברי הגר"א מבואר דהמעלה יתירה הזאת שיאמר הקב"ה הלכה משמו הוא רק כשתורתו מתפשטת לאחרים. בכל עסק התורה אכן האדם דבוק להשי"ת ודברי תורתו כביכול יוצאים גם מפיו יתברך, ומ"מ להיות בבחינת 'אמי' שהשי"ת יאמר הלכה משמו הוא רק ע"י שהתורה עצמה הנלמדת היא בשיא שלימותה.

נרחיב הדבר עפ"י מה שכתב הקרית ספר בהקדמתו, דתורה שבעל פה גנוזה וסדורה בנפשות הצדיקים החצובות מתחת כסא כבודו, וגם זה נברא קודם בריאת העולם כמו תורה שבכתב ובה נמלך כשברא העולם, ומשום כן תורה שבעל פה אי אתה רשאי לאומרה בכתב להיותה גנוזה בנפשותיהן של צדיקים כי זו היא קדושתן ומעלתן ואם אומרים אותה בכתב תפחת מעלת הנפשות וכו' עיי"ש. והלא כך אמרו (מו"ק כה, א) העומד על המת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע הא למה הדבר דומה לרואה ספר תורה שנשרף, וביאר בנפש החיים (שער ד פרק יא) שקדושת נשמת כל אחד מישראל היא היא קדושת ספר תורה ממש. המבואר, דהתורה שאדם לומד וזוכה לחדש היא ספר תורה ממש הכתובה בנפשו ונשמתו, כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני, והקלף של דברי תורה אלו היא נפשו ונשמתו של האדם הזוכה לחדשה, וכמו שהאר"ך בזה הבית הלוי בהקדמתו. מעתה נאמר, כשם שתורה שבכתב ניתנה לכנסת ישראל בכללותה, כך תורה זו שהאדם זוכה לחדשה כפי הבנתו ונכתבה על לוח לבו וחקוק בנפשו ונשמתו היא תורה של כנסת ישראל בכללותה. האדם הזוכה לכך ניתנה לו מתנה ממרומים שיזכה הוא להיות הקלף של דברי תורה אלו ושהוא יהיה הצינור לדברי תורה אלו הניתנים לכנסת ישראל. 'תניא היה ר' מאיר אומר הלומד תורה ואינו מלמדה זה הוא דבר ה' בזה', (סנהדרין צט, א) - המחזיק לעצמו תורה שניתנה לו בשביל הכלל ומונע מן התורה מלהגיע לשלימותה, הרי זה בזיון להתורה. [וידוע מה שכתב בספר חסידים (תקל) דכל מי שגילה לו הקב"ה דבר ואינו כותבה ויכול לכתוב הרי גזול מי שגילה לו כי לו גלה לו אלא לכתוב וכו'].

'משה קיבל תורה מסיני ומסרה' - כך היא צורתה של לימוד התורה, נמסרת היא להאדם מרבו, ואחרי כן הוגה בתורה לבדו כפי הבנתו על הדרך שקיבל מרבותיו וקונה אותה בנפשו להיות תורה דיליה, ואחרי כן שוב מלמדה לאחרים ואצלם תיעשה 'תורה דיליה' שלהם ושוב ילמדה, על ידי זה נכתבת היא התורה על הקלף שלה שבכל אחד מששים רבוא נשמת ישראל, ועל ידי שתורתו של האדם מתפשטת לאחרים ולומדים אותה, ונעשית בה שלימותה הראויה, זוכה האדם שנעשה צינור לתורה זה שתהיה 'מקורו ברוך', כי ה'תורה דיליה' באה לשלימותה.

בוא וראה כמה הפליגו רבותינו גדולי הדורות ענין בהרבצת התורה - אם במוציאיהם בפה, אם בשבח המוגיע לכתבים בהוצאת ספרים. מי לנו גדול מרבינו עקיבא איגר זיע"א שכתב בצוואתו שלא יספידוהו רק בפניו וגם אז לא ירבו עליו שבחים רק שמשנת ט"ו לחייו למד תורה עם תלמידים מתוך יסורים גדולים. ובענין זה נציגה נא עוד מה שמוכא בשם בעל התומים זללה"ה שהתפלא על א' מגדולי זמנו, היאך הוא חולק על הש"ך, והלא לא זכה הלה להרביץ תורה ברבים, ומבלי זכות הרבצת התורה ברבים אי אפשר להגיע למדרגות כאלו.

ובכן, מתוך הרגש של אשרנו מה טוב חלקנו, מודים אנחנו לפניך ששמת חלקנו מיושבי ביהמ"ד ללמוד בחבורה יחד בכללנו הקדושה 'מאור יצחק'. במה ניכף ובמה נקדם לאלקי מרום על רבוי

חסדיו בלי סוף, שזיכנו לבא אל ביתו ולישב באהלה של תורה בית אולפנא רבתא זה, ולקיים בה ה'ללמוד' במלא מובן המלה- להגות באמרי שפר בדיבוק ופלפול חברים, כל אחד כפי ה'לשמוע' שהוא קיבל מרבותיו. וגם זוכים אנו ל'לשמוע' מתורתו של מורינו ראש הכולל שליט"א, אשר בעומק תבונתו מאיר עינינו בסוגיות החמורות. חובת הודאה כפולה ומכופלת למקום עלינו על אשר זוכים אנו עתה לה'ללמד', להוציא לאור חידושי תורה על ענינים החמורים דסוף מסכת כתובות שנלמדה בכוללנו, להפיץ ממעינותינו חוצה ברחובות פלגי מים, לפרסם ולגלות יצירותיהם ופרי חידושיהם של חברי הכולל שנוצרו בין כותלי בית מדרשנו. חידושי תורה אלו הם פרי העיון וההעמקה, פרחו הנצו ושגשגו לתפארה מתוך רוב יגיעה ועמלה של תורה, על דרך המקובל לנו מרבותינו נ"ע. אנו תפלה שרבים יהנו לאורה, תתפשט החכמה ותרבה הדעת, ואף אנו נזכה על ידה לשלימות בתורה להיות מקורינו ברוך.

שאלו תלמידיו את רבי אליעזר מה יעשה אדם וינצל מחבלו של

(סנהדרין צחב)

משיח יעסוק בתורה ובגמילות חסדים

חבלו של משיח. לב מי לא יחרד וימם בשמעו ובהעלותו על זכרוננו ענין חבלי משיח, אך עצת ר' אליעזר לתלמידיו לינצל ממנה אחת היא- עסק התורה וגמילות חסדים. ידוע מה שאמר הכהן גדול בעל החפץ חיים זללה"ה להשוואלים אותו עצה להינצל מצרות המתחדשות ומתגברות כל יום, וכי יש לישראל מאיר עצה יותר טובה מאשר יש לר' אליעזר הגדול? הלא אף אם יתאספו כל הראשונים והאחרונים, וכי יוכלו לטכס עצה יותר טוב מהנאמר כאן?!

ביאורו נראה, דחבלי לידה אלו הבאים מתוך חשבת אפילת אחרית הימים, הוא מהלך הטבעי של הכנה הנצטרכת ללידת אותו אור נפלא, אך ע"י עסק התורה והגמ"ח זוכה האדם לעמוד ממעל להם ולהנצל מחבלי משיח. בתנחומא (ריש פרשת נח) איתא שקבע הקב"ה שתי ישיבות לישראל שיהיו הוגין בתורה יומם ולילה ומתקבצין לישא וליתן במלחמתה של תורה, ואותן שתי ישיבות לא ראו שבי ולא שמד ולא שלל, ואף לימות המשיח אין רואין חבלו של משיח. ישיבות וכוללים ומקומות שמתכנסין בהם להרביץ תורה ולהגות בה ולישא וליתן במלחמתה, עומדין ממעל למהלך הטבעי ואין רואין חבלו של משיח.

בתקופתנו זאת האחרונה אשר הצרות מתחדשות ומתגברות יום יום, מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה, ובמיוחד במגיפה העולמית שפקדה כל העולם כולו אשר מימות עולם לא נשמע כמוהו, ועדיין מתייסדים הרבה חולי ישראל ישלח להם ה' דברו וירפאם, כמה מוטל החובה עלינו להתחזק בעצת ר' אליעזר הגדול ולעסוק בתורה וגמילות חסדים, ובכן, מה נשגב הדבר אשר אנו

זוכים לשלכם גם יחד ולעסוק ב'תורת חסד' להפיץ ממעינותנו חוצה מים טהורים אשר ישתו העדרים. ועוד טמונה בזה גם מנחת עני וקרבת תורה להשי"ת על החסד הגדולה אשר זכינו, אשר בעת התפשטות המחלה ה"י לא התבטלה חק לימודינו במסכת החמורה הזו ולא עוד אלא שהתקיימה ביתר שאת וביתר עז. אנא ה' רצה במנחתנו וקבלה ברחמים וברצון, ונוכה ביחד עם כל הישיבות הקדושות ומקומות שמרביצין בהן תורה לאותו הבטחה הנאמר בתנחומא, עדי נוכה בקרוב לגילוי כבודו יתברך ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, בבוא לציון גואל במהרה בימינו אמן.

כל קדושיי בידך והם תכו לרגלך ישא מדברותיך (דברים לג,ג)

כל קדושיי בידך - נפשות הצדיקים גנוזות אתו כענין שנאמר והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים. והם תכו לרגלך - והם ראויים לכך שהרי תוכו עצמן לתוך תחתיות ההר לרגלך בסיני. ישא מדברותיך - נשאו עליהם עול תורתך. (רש"י שם)

הזכיה לנפש שתהיה צרורה בצרור החיים הוא בזכות נשיאת עול התורה. ביאורו נראה עפ"ש"כ בנפש החיים (שער ד פרק כא) שאחרי שנשמתו של אדם רבת שבועה לה תורה ומצות, שבה היא אל בית אביה מקודשה ומטהרה כאשר נתנה וביתרון אור התורה הקדושה תלמודו בידו, כל השערים נפתחים לפניו להיות צרור בצרור החיים את ה' אלקיו יתברך שמו. ועומק ההבנה הוא על פי מה שביארנו שנפשות הצדיקים החצובות מתחת כסא הכבוד, כל אחד הוא הקלף שעליו נכתב תורתו שבעל פה- ואחרי ששבועה נשמתו ונכתבה עליו תורתו, אז שבה היא למקורה לכסא הכבוד להיות צרורה בצרור החיים.

זאת היתה אור לעינינו כשבאנו להנציח שם ושארית הנשמת הבחור פינחס ע"ה בן יבלחט"א מורינו הרב ר' אפרים מנשה שליט"א, נפש נקי וטהור. זכות כל העמל והיגיעה ונשיאות עול תורה של ליבון ובירור כל פרט ופרט מסוגיות אלו עד כדי להעלותן על כתב, וזכות כל הלומדים אשר יהנו מאורה, יעמוד לזכות נשמתו שתהא נפשו צרורה בצרור החיים.

עמרת פז שתנו לראשנו, לעמר ראש הספר ב'מדור שפתי ישנים' מתורתן של רבותינו ראשי הישיבות זכרון צדיקים לברכה, אשר מפיחם אנו חיים, לתועלת הרבים. וגם ב'מדור מרגן ורבנן' מתורתן של מקורבי מורינו ראש הכולל שליט"א אשר הואילו בטובם למסור חידושי תורה אלו לזכר נשמת המנוח ז"ל לגרום נייחא לנשמתו הטהורה. התורה והברכה לכל אלו אשר המציאו

החידו"ת לדינו, וכן לאלו שטרחו וסייעו בהשגת הכתבים. זכות הרבים תעמוד להם שלא תמוש התורה מפיהם ומפי זרעם עד עולם.

בחידושים על מסכת כתובות מבני הכולל חלקנו הענינים לשני חלקים, חלק הענינים- בו יבאו חידושי תורה בארוכה, וחלק הביאורים- בו יבאו ביאורים והערות בקצרה. וזאת למודעינו שבחלק הביאורים לפעמים נכפלו במקצת ענין אחד, מאחר שההערות נלקטו ונתקבצו מכל אברכי הכולל, אכן אין בית המדרש בלא חידוש ולא הרי זה כהרי זה.

גם נתכבדנו להכניס 'מדור זבח משפחה' חידושי תורה ממשפחתו החשובה והנכבדה של מורינו ראש הכולל שליט"א, כולם אנשי שם נודעים לתהלה.

כאן המקום להביע עלי כתב רגשי תודתנו הטמונה בעמקי לבבנו להרה"ג ר' אפרים מנשה איזאק שליט"א העומד בראש כוללנו, אשר זוכים אנו ליהנות ולהתחמם מאורו המאיר לנו בנועם מדותיו והליכותיו, ומרומם אותנו בעומק תבונתו בכל הסוגיות הנלמדות, ודואג בכל לבו ונפשו עבור כל עניני הכולל בכלל, ולכל אחד ואחד בפרט, בין ברוח ובין בגשם. ברכותינו אליו שלוחות שיזכה לרוב סייעתא מן שמיא להוסיף עוד כהנה וכהנה, לישוב באהלה של תורה ולהפיץ ממימיו המתוקים חוצה, לדלות מחכמתו ותבונתו לרבים השותים בצמאון מבארו, ויריה רוב נחת מכל יוצ"ח מתוך מנוחת הנפש והרחבת הדעת.

בעת הזאת נביע רגשי הכרת הטוב להרה"ג ר' משה מאירפלד שליט"א על הכחות העצומים שהשקיע בייסוד כוללנו ועמד בראשו כעשר שנים, דמו ונפשו השקיע בו לייסודו ולטפחו, לבנותו ולשכללו, וזכה ברוב סייעתא דשמיא להעמידו על תלו ומכונו. זכות התורה הנלמדת בכולל לדורי דורות יוקף לזכותו, שיזכה להעמיד תלמידים הגונים השותים בצמא מימיו הבהירים והמאירים, ויריה רוב נחת מכל יוצ"ח מתוך מנוחת הנפש והרחבת הדעת.

עוד יזכר לטוב נשיא הכולל הרה"ג ר' משה חיים פרייט שליט"א על מיטב כוחותיו שהשקיע בייסוד הכולל. ישלם ה' לו כפעלו הטוב ותהי משכורתו שלימה מאת ה', עוד ינוכח בשיבה דשנים ורעננים.

חובה נעימה מוטלת עלינו להכיר טובה ולפרסם עושי מצוה, הוא הגבר הנושא על לבו לומדי תורה די בכל אתר ואתר, ושוקד ודואג תמיד להצלחתם ולטובתם בכל יום ובכל עת ובכל שעה, ה"ה ידידנו היקר המפורסם לתהלה מוקיר רבנן ואיהו גופיה צורבא מרבנן הרה"ר צבי דוד באדנער שליט"א ואתו עמו נוות ביתו מרת נעמי שתחי' לאוי"מ, אשר בחפצו העז להיות מבוגרי וממקימי התורה, הקים את כוללנו המתנוסס לשם ולתפארה בתוככי עיר התורה מאנסי, ותומך בו מאז הווסדו ועד היום הזה, בנאמנות ובמסירות נפלאה, בעין יפה ובסבר פנים יפות, בהצנע לכת ולא

מחזיק טיבותא לנפשיה. הרגשתנו היא, שסוד הצלחת הכולל היא בזכות עינו הטובה ומחשבתו הזכה אשר מחזיק בה את בני הכולל. הברכה אחת היא לו, יתן ה' שרצונו הטוב להיות ממחזיקי התורה ימשיך להיות צינור של שפע רב, ויזכה עוד רבות בשנים להמשיך במעשיו המרובים ובפעליו הכבירים לתורה ולתעודה, להגדיל תורה ולהאדירה תמיד מתוך מנוחה והרחבה השקט ושלוה.

ועוד בזאת נמשיך להביע רגשי הכרת הטוב אשר אתנו, שמלבד מחשבתו התמידית לטובתנו בגשם, מבין ומביט לטובתנו גם ברוח. ועל של עתה באנו - אשר בראותו רב התועלת המונחת בהוצאת חידושי תורה לאור עולם, ובפרט חידושים וביאורים על פרקים חמורות אלו, אשר בעת למדו הוא בעצמו פרקים אלו ראה רב התועלת שתצא מזה, חיוק ועידר להדפיס הספר הנוכחי, ונמה שכמו לסבול כל הוצאות הדפוס. ואף אנו נענה כנגדו ונגיד רגשי עמקי לבותנו, שהכרת הטוב היחידה שאפשר לנו להביע ולהגיש אליו כמנחה שלוחה לאות הכרת הטוב על כל מעשיו למעננו, הוא הספר הזה אשר אנחנו נותנים לפניכם היום, חידושי תורה מאירים ושמחים אשר נתחדשו ביגיעה ועמלה בין כותלי בית מדרשו אשר הקים וממשיך לקיים. הוא הוא אור התורה שזרח והאיר מהמאור הגדול אשר הקים לעילוי נשמת אביו ר' יעקב יצחק ב"ר צבי דוד ז"ל, 'כולל מאור יצחק'. "נוצר תאנה יאכל פריה".

חוב קדוש של הכרת הטוב מוטל עלינו להביע רגשות בעד מפעלו של ידידנו הרב יעקב וויינמראב שליט"א מחשובי אברכי הכולל, שהשקיע מיטב כחתיו ברוב תבונה מתחלת עריכת הספר ועד הוצאתו לאור עולם, ושם לילות כימים שיצא הכל באופן מתוקן ומהודר. ואכן חפץ ה' בידו הצליח להוציא מתחת ידו דבר שלם ומתוקן יפה ונאה במיוחד, ראוי להעלות על שלחן מלכים, מאן מלכי רבנן. גם ברוכים יהיו הרב מאיר ליב הכהן קפלן שליט"א והרב אהרן הלל פראמאווין שליט"א מחשובי אברכי הכולל, אשר אתו עמו השקיעו רוב עמל וטרחת ברוב פקחות וכשרון המעשה שיצא דבר נאה ומתקבל, וחלקם רב בהוצאת הספר. נודה לכל אלו אשר השתתפו במלאכת כתיבת החבורות של ראש הכולל שליט"א לתועלת הרבים. ברכותינו שטוחות שימלא ה' כל משאלות לבם לטובה, ויזכו תמיד להגדיל תורה ולהאדירה על מי מנוחות כל הימים.

בשער בת רבים נזכיר לברכה ולתהלה את מכון עלה זית בהנהלת הרב הלל שמעון שימאנאוויטש שליט"א אשר מלאכתם מלאכת אומן ניכרת היטב בין כתרי הספר, שתיקנו ושיפרו במסירות ללא ליאות להוציא מתחת ידם דבר נאה ומתקבל. ברכה מיוחדת להרב צבי פינקלשטיין שליט"א אשר פקח על כל פרט ופרט ולא חשך כל עמל שיצא דבר נאה ומתקבל. ממקור הברכות יתברכו כולם שיוזכו תמיד להגדיל תורה ולהאדירה, בכל אשר יפנו יצליחו, ויתברכו בכל מילי דמיטב.

בצאתנו מן השער נפרוש כפינו בתפלה, עד חנה עזרונו רחמיך – לשבת באהלה של תורה וללמוד סוגיות עמוקות אלו בעיון רב, ואל תמשנו ה' אלקינו לנצח – להוסיף עוד כהנה וכהנה ביתר עוז ותעצומות להגדיל תורה ולהאדירה, ונזכה בקרוב לבנין אריאל בבא לציון גואל, ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים, ומלאה הארץ דעה כמים לים מכסים, בב"א.

תוכן הענינים

פתח דבר 1

הרה"ג ר' ישראל מאיר קירזנר שליט"א
רב דקהל בני יהודה

דברי אגדה מפי הגאון בעל ה'פחד יצחק' זצוקללה"ה א

שפתי ישנים

מכתב ממרן בעל האבי עזרי זצוקללה"ה

בענין הכחשה בתרי ותרי ז

הגאון ר' חיים שלמה ליבוביץ זצוק"ל

ביאור שיטת הרמב"ם בבעל שהתנה להפחית ממנה ומאתים ט

הגאון ר' שמואל יעקב בורנשטיין זצוק"ל

הערה בתקנה דביטול מקח בנכסי מלוג יג

מרנן ורבנן

הרה"ג ר' ירוחם ציילברגר שליט"א

ראש ישיבת בית בנימין

בדין יהרג ואל יעבור דג' העבירות [כתובות ג, ב] יט

הרה"ג ר' ישראל דוד ערליך שליט"א
ראש ישיבת משכן התלמוד

בענין שוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא [כתובות ט, א] כז

הרה"ג ר' איתמר גרבוז שליט"א
ראש ישיבת אורחות התורה - בני ברק

בענין חיוב כתובה [כתובות יב, ב] לה

הרה"ג ר' אברהם משה זיידמאן שליט"א
ראש ישיבת נחלת סופרים

מקדש אשה בתנאי של ע"מ - אי צריך להלכות תנאים

[כתובות נו, א] מב

הרה"ג ר' אשר דוד מאי שליט"א
ראש כולל דיישיבה גדולה דפאסיק

בענין דיני סילוק וחזרה מסילוק [כתובות פג, א] נב

הרה"ג ר' דוד ברעסלוער שליט"א
ראש הכולל, כולל מאור יצחק סאוט פאלסבערג

בענין פירות ופ"פ נכסי מלוג [כתובות פג, ב] נז

ביאורי סוגיות

פרק האשה שנפלו

בגדר זכות פירות בנכסי מלוג [דף עה, א] סה
הרב יעקב וויינטראב

ביאורים בסוגיא דבזכותה נפלו [דף עה, א] סח
הרב אליעזר פינקל

בענין תקנת אושא [דף עח, ב] עה
הרב יהודה צבי קויפמאן

- בגדר תקנת אושא [דף עח, ב] עח
הרב מנחם בערקאוויץ
- זכות הבעל בדבר המכליא קרנא [דף עט, א] פג
הרב אברהם יעקב יורמן
- שיטת הרי"ף בפירא דפירא [דף עט, א-ב] פה
הרב אליהו הכהן גליק
- בגדר זכות בעל בפירות [דף פ, א-ב] צ
הרב מנחם בערקאוויץ
- בדין רווח ביתא בפירות מלוג [דף פ, א-ב] צג
הרב אליהו הכהן גליק
- בגדר חיוב כתובה אי חייל מחיים או לאחר מיתה [דף פא, א] צו
הרב אלעזר באדנער

פרק הכותב

- זכות בעל בפירות ובדין פירי פירי [דף פג, א] קד
הרב מנחם בערקאוויץ
- בגדר אמירת אי אפשי וסילוק [דף פג, א] קיד
הרב זאב יעקב הכהן שטיינמאן
- סילוק בקנו מידו [דף פג, א] קכ
הרב יעקב וויינטראב
- ביאור בדברי הרשב"א ד"ה ובנכסייך [דף פג, ב] קכה
הרב אברהם הלוי ליינער

הערות בסוגי' דמתנה על מה שכתוב בתורה, וחכמים עשו חיזוק לדבריהם	
כו' [דף פג, ב]	קכז
הרב בן ציון היימאוויץ	
ניתנו לכושל - שיעבוד מטלטלין [דף פד, א]	קלו
הרה"ג ר' אפרים מנשה איזאק שליט"א, ראש הכולל	
גביית מלוה בכתובה ובע"ח [דף פד, א]	קמה
הרב יהושע הכהן בראנדער	
בענין תפיסה מחיים ולא ניתנה כתובה ליגבות מחיים [דף פד, ב]	קנב
הרב יעקב וויינטראב	
טענת סיטראי נינהו [דף פה, א]	קנו
הרה"ג ר' אפרים מנשה איזאק שליט"א, ראש הכולל	
מלוגא דשטרי [דף פה, א]	קסב
הרב אברהם יעקב יורמן	
מלוגא דשטרי - בדברי הרמב"ן ובעל המאור בסוגיין ובבבא מציעא	
דף ו, א [דף פה, א]	קסה
הרב אברהם הלוי ליינער	
בענין דינא דקים לי בגוויה [דף פה, א]	קסח
הרה"ג ר' אפרים מנשה איזאק שליט"א, ראש הכולל	
בסוגיא דשב מרגיטא [דף פה, ב]	קעד
הרב מאיר ליב הכהן קפלן	
שודא דדייני [דף פה, ב]	קעח
הרב יצחק מאיר טראוויצקי	
בענין מכירת שטרות [דף פה, ב]	קפה
הרה"ג ר' אפרים מנשה איזאק שליט"א, ראש הכולל	

מכירה ומחילה בשטרות [דף פה, ב]	קפט
הרב יהושע הכהן בראנדער	
שיטת ר"ת בסוגיא דמכירת שטרות [דף פה, ב]	קצד
הרב אהרן הלל פראמאווין	
מכירת שטרות [דף פה, ב]	רז
הרב יהודה צבי קויפמאן	
פריעת בע"ח מצוה ושעבוד נכסים [דף פו, א]	ריב
הרב מנחם בערקאווין	
פריעת בעל חוב מצוה [דף פו, א]	רכב
הרב אברהם יעקב יורמן	
בדין כפייה על המצוות [דף פו, א]	רכח
הרב אלעזר באדנער	

פרק מי שהיה נשוי

מה שגבה גבה [דף צ, א]	רלו
הרה"ג ר' אפרים מנשה איזאק שליט"א, ראש הכולל	
העלאה בזווי [דף צא, ב]	רמ
הרב אריה משה גאלדבערג	
בסוגיא דקטיני דאביי [דף צא, ב]	רמד
הרב יעקב וויינטראב	
מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם [דף צא, ב]	רמח
הרב בן ציון היימאווין	

אחריות דנפשיה מי קביל עליה [דף צא, ב] רנד
הרב אליהו הכהן גליק

ראובן שמכר לשמעון וזקף עליו במלוה [דף צב, א] רנו
הרב אליהו הכהן גליק

יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם [דף צב, א] רסג
הרב אברהם יעקב יורמן

שני שטרות היוצאים ביום אחד [דף צד, א] רסו
הרב אלימלך וויינגארטען

שני שטרי הלוואות היוצאים ביום אחד ושודא דדייני [דף צד, ב] רעו
הרב זאב יעקב הכהן שטיינמאן

גדרי שודא דדיינא לשיטת רש"י [דף צד, ב] רפ
הרב בן ציון היימאוויץ

קונטרס בענין מטלטלי לא משתעבדי לכתובה רפד
הרב אלימלך וויינגארטען

ביאורים והערות על סדר הדף

דף עח, א - דף צד, ב

פרק האשה שנפלד שיז

פרק הכותב שסד

פרק מי שהיה נשוי שצה

זבח משפחה

הרב יצחק ווייטמאן

במחלוקת התוס' והריטב"א בענין עבד עברי גופו קנוי תכט

הרב יצחק ווייטמאן

בענין פסול נוגע תלז

הרב אליעזר זאב איזאק

שיעבודא דאורייתא תמב

הרב אליעזר זאב איזאק

הטפת דם ברית בקטן ובגר תמז

הרב אליהו איזאק

בדין סכך פסול פוסל בד' תנו

הרב יצחק שמעלצער

פסול מחשבת שלא לשמה בקדשים תסא

הבה"ח שלמה זלמן איזאק

מחויב כפרה כמותו תסח

הבה"ח מרדכי יהודה איזאק

שינוי קונה תעה

תוכן ענינים מפורט לביאורי סוגיות

הרב יעקב וויינטראב

בגדר זכות פירות בנכסי מלוג [דף עח, א] סה

דין המשנה - סה + ביאורו של חי' ר' ראובן בטעם התקנה - סה + מהלך אחרת
לפרש דין דנפלו לה משנתארסה - סה + נידון בראיה של ר' ראובן - סו +
ביאור הסוגיא לפי דרכינו - סו + נידון אם דין פירות של הבעל זכות בעלמא או
קננין בהנכסים - סז + ראיה מתוס' דדין ביטול מקח דמתני' בנפלו לה משנשאת
מישך שייכי לאכילת פירות - סז

הרב אליעזר פינקל

ביאורים בסוגיא דבזכותה נפלו [דף עח, א] סח

ביאור שקלא וטריא של הגמרא - סח + ביאור בדין בזכותה נפלו - סט + ביאור
הספק בנפלו משנתארסה - ע + ביאור הגמרא על פי הנ"ל - עב + דעת
הרמב"ם - עב

הרב יהודה צבי קויפמאן

בענין תקנת אושא [דף עח, ב] עה

פלוגתת הראשונים אי איכא תקנת אושא מחיים - עה + כשמכרה ומת הבעל או
נתגרשו אם מכרה קיים וקו' הבית שמואל על שי' הרא"ש בזה - עה + שני זכויות
יש לבעל והחילוק ביניהם - עז + ישוב לקושית הבית שמואל על פי יסוד הנ"ל - עז

הרב מנחם בערקאוויץ

בגדר תקנת אושא [דף עח, ב] עח

יסוד התקנה היא דאלמוה ליזכות פירות דבעל - עח + צ"ע אמאי שייך תקנת
אושא במקום שסילק הבעל מפירות - עח + ביאור גדר 'אלמוה' בקנין פירות
בקנין הגוף - עט + לריש לקיש גם כשסילק מאכילת פירות י"ל דנשאר לו זכות
בהשדה - פ + ירושת הבעל הוא גמר ליזכות הבעל בנכסי אשתו - פ

הרב אברהם יעקב יורמן

זכות הבעל בדבר המכליא קרנא [דף עט, א] פג

ביאור שיטת רש"י בגדר קרן ופירות - פג + שיטת הר"ף בהכניסה עז לחלבה
ומו"מ בדבריו - פג

הרב אליהו הכהן גליק

שיטת הר"ף בפירא דפירא [דף עט, א-ב] פה

קושית התוס' מאי שנא כפל מההיא דמתני' - פה + תירוץ הר"ף על קושית
התוס' - פה + קושית הרא"ש על דברי הר"ף - פה + זכות הבעל בפירות אינה
אלא זכות אכילה - פו + מכר הפירות וקנה קרקע, הקרקע של הבעל או של
האישה - פו + הפנ"י נקט דבכה"ג הקרקע של הבעל - פז + שיטת ההפלאה
בדברי הר"ף - פז + קושית האחרונים מהאיבעיא בגמרא - פז + סיכום ג'
השיטות, והביאור למה לא ניח"ל להתוס' בהך חילוק - פח

הרב מנחם בערקאוויץ

בגדר זכות בעל בפירות [דף פ, א-ב] צ

זכות הבעל בנכסי אשתו חשיב כקנין פירות וכדקל לפירותיו - צ + באור שמח
מבואר שזכות הבעל לא חשיבא כקנין פירות - צא + זכות הבעל בנכסי אשתו
שיהא לו בהם אכילת פירות - צב

הרב אליהו הכהן גליק

בדין רווח ביתא בפירות מלוג [דף פ, א-ב] צג

בעל שמכר לפירות - צג + בעל שמכר פירות ולקח קרקע, הקרקע שלה - צג +
מכר הפירות וקנה בהמה או שפחה - צד + זווי ועביד בהו עיסקא מהני - צד +
הרויח מעיסקא וגירשה של מי מעות הרווח - צה

הרב אלעזר באדנער

בגדר חיוב כתובה אי חייל מחיים או לאחר מיתה [דף פא, א] צו

דעת הטור והשו"ע שחיוב כתובה הרי הוא כחוב דעלמא אלא שאין לה זמן פרעון -
צו + אם יכולה האשה למחות בבעל כשמבזבז נכסיו - צז + שיטת הרמב"ם והר"ן
אם חוב הכתובה חל מעיקרא - צז + האחרונים דנים אי בשעת מיתה או גרושין
חשיב כאיני יודע אם פרעתיק או איני יודע אם נתחייבתי - צח + בשיטת הפנ"י

מצאנו סתירה אם החיוב חל בשעת נישואין או לא - צט + כמה הוכחות ושיטות
דלא חייל החוב קודם מיתה או גירושין - צט + מפשטות הגמרא נראה דהחיוב חל
רק בשעת מיתה או גירושין ודחיית הבית מאיר - ק + בפנ"י מבואר שאין חיוב
כתובה חל אלא לאחר מיתה או גירושין - קא + אם יש להוכיח מהא דחל שעבוד
משעת נישואין שהחוב חל מאותה שעה - קב + דברי הגר"ח שבשעת נישואין אין
חל החוב, אלא חיוב להתחייב בשעת מיתה או גירושין - קב + שעבוד חל אף
כשעדיין לא נתחייב בפועל אלא שסיבת החיוב קיימת - קג

הרב מנחם בערקאוויץ

זכות בעל בפירות ובדין פירי פירי [דף פג, א] קד

פלוגתת ר' יהודה ורבנן בפירי פירי - קד + מחלוקת תוס' והרי"ף בביאור ופירא
דפירא לא תקינו ליה רבנן - קד + דברי הפני יהושע דאין הפירות קנויים להבעל
קנין גמור - קה + משמעות הגמרא והרא"ש דפירי פירות הוי בכלל פירות - קו +
זכות הבעל בפירי פירות נמשך מכח זכותו בפירות - קז + צ"ב כמה שהבעל
אוכל פירי פירות אף שסילק עצמו מן הפירות - קח + דברי הרשב"א דפירי פירי
לר' יהודה דומה לפירות תלושים - קח + ביאור בסילוק לר' יהודה שלא יהא
נכסי מלוג גמורים רק לענין דילקח קרקע - קי + דברי הרא"ש דגם בנותן מתנה
לאשתו אמרינן מה שקנתה אשה קנה בעלה - קיא + ביאור דברי הרא"ש על פי
הנ"ל דנשאר תורת נכסי מלוג לענין פירי פירות - קיב

הרב זאב יעקב הכהן שטיינמאן

בגדר אמירת אי אפשי וסילוק [דף פג, א] קיד

פירוש רש"י - קיד + בירור השקלא וטריא בגמרא והמסתעף מזה - קטו +
שיטת רש"י בתירוץ הגמרא - קטו + קושית הגרעק"א על רש"י - קטז + פירוש
רבנו גרשום ורשב"ם - קטז + לשון אי אפשי כשכבר זכה במתנה לשיטת רבינו
גרשום - קטז + ראיה לנדון הנ"ל מסוגיית הגמרא בבא בתרא - קיז + אם כל
הקודם בה זכה אף כשמקבל המתנה לא עשה קנין - קיח

הרב יעקב וויינטראב

סילוק בקנו מידו [דף פג, א] קכ

מחלוקת הראשונים במה קנו מידו - קכ + ביאור הרא"ש בדעת רש"י - קכ +
ביאור האחרונים בדברי הרא"ש - קכא + דין סילוק בנשואה לשי' רש"י - קכב +
ביאור ספיקת הגמ' לשיטת התוס' על פי דרכי האחרונים - קכג + נידון בדברי
הרשב"ם בבא בתרא על פי הנ"ל - קכד

הרב אברהם הלוי ליינער

ביאור בדברי הרשב"א ד"ה ובנכסיך [דף פג, ב] קכה

דברי הרשב"א - קכה + שיטת התוספות בפירא דפירא - קכה + שיטת הרשב"א
בפירא דפירא - קכו + ביאור בדברי הרשב"א - קכו

הרב בן ציון היימאוויץ

הערות בסוגי' דמתנה על מה שכתוב בתורה, וחכמים עשו חיזוק
לדבריהם כו' [דף פג, ב] קכו

הרה"ג ר' אפרים מנשה איזאק שליט"א
ראש הכולל

ינתנו לכושל - שיעבוד מטלטלין [דף פד, א] קלו

הרב יהושע הכהן בראנדער

גביית מלוה בכתובה ובע"ח [דף פד, א] קמה

הרב יעקב וויינטראב

בענין תפיסה מחיים ולא ניתנה כתובה ליגבות מחיים
[דף פד, ב] קנב

מטלטלין דיתמי - קנב + ביאור מעלת תפיסה מחיים - קנב + הערה במהלך
של הקה"י בתפיסה מחיים - קנג + עוד ביאור בדין תפיסה מחיים - קנד +
דעת הר"ן בגדר כתובה לא ניתנה ליגבות מחיים - קנד + משמעות הפוסקים
דגדר כתובה הוא כחוב קודם זמנו - קנו + ביאור שי' הר"ח על פי הנ"ל - קנו +
הרמב"ם לשיטתו - קנו

הרה"ג ר' אפרים מנשה איזאק שליט"א
ראש הכולל

טענת סיטראי נינהו [דף פה, א] קנו

טענת סיטראי מהניא אך ורק במיגו - קנו + מהיכי תיתי שתועיל טענה גרידא
להוציא ממון - קנו + טענת סיטראי הינה על הממון שתחת יד המלוה - קנו +
שבועה בטענת סיטראי - קנח + לרמב"ן חלוקה טענת סיטראי בפני עצמה
מסיטראי במיגו - קנח + דברי בעל התרומות בסיטראי במקום שאין

מיגו - קנט + ביאור נוסף בדברי הרא"ש - קנט + יסוד טענת המלוה בסיטראי
 - העמדת השטר על חזקתו - קס + ביאור מחלוקת האמוראים על פי דברי הר"
 מיגאש - קס + יישוב דברי הרא"ש הנ"ל - קס + שני שטרות שבאחד יש ערב
 ובשני אין - קס

הרב אברהם יעקב יורמן

מלוגא דשטרי [דף פה, א] קסב

פלוגתת הראשונים אם נאמנת האשה לטעון שממושכנן היו אצלה בלא
 מיגו - קסב + סתירה בדברי המחבר - קסג + ביאור הגרעק"א למה אינה נאמנת
 לומר משכון הם בידי - קסג + אם במטלטלין יש נאמנות יותר לטעון ממושכנן
 הן בידי - קסד

הרב אברהם הלוי ליינער

מלוגא דשטרי - בדברי הרמב"ן ובעל המאור בסוגיין

ובבבא מציעא דף ו, א [דף פה, א] קסה

הטעם שאין לאשה מיגו - קסה + דברי הבעל המאור ומלחמת ה' בטעם דאין
 אשה נאמן לטעון לקוחין הן בידי - קסה + ביאור המחלוקת - קסה + ביאור
 דעת בעל המאור - קסו

הרה"ג ר' אפרים מנשה איזאק שליט"א
 ראש הכולל

בענין דינא דקים לי בגווייה [דף פה, א] קסח

דברי הגמרא - קסח + מחלוקת הראשונים באיפוך שבועה - קסח + דברי
 המהרש"א - קסט + ביאור הפני יהושע - קע + שיטת מהרי"ק - קע + שיטת
 הרמב"ם - קעב

הרב מאיר ליב הכהן קפלן

בסוגיא דשב מרגניתא [דף פה, ב] קעד

שני מהלכים בביאור הגמרא והחילוק ביניהם - קעד + נפקא מינה בדליתא
 סימנים לתובע, ודברי הראשונים בזה - קעד + קושית הריטב"א על שיטת
 הרשב"א - קעה + קושיא על הרשב"א כעין קושית האחרונים בהשבת
 אבידה - קעה + יישוב הקושיות הנ"ל - קעו + להנ"ל יש ליישב קושית הריטב"א

והערת הקצה"ח - קעז + ביאור הצד למה על ידי שנתברר שאין המרגניתא של הנתבע יזכה בהם התובע - קעז + בקושית הגר"ש היימן על שיטת ר' יונה דחזקת מטלטלין אין צריך שום טענה - קעז

הרב יצחק מאיר טראוויצקי

שודא דדייני [דף פה, ב] קעח

מח' הראשונים בפ"י שודא - קעח + עיקר יסוד שודא דדייני חלוק בין שני הפירושים - קעח + ביאור הסוגיא דכתובות אליבא דרש"י ור"ת - קעח + קושיות הראשונים על פירש"י - קעט + סוגית הגמרא לקמן דף צד, ב והקושיות משם על פירש"י - קפ + ביאור יסוד שיטת רש"י לתרץ קושיות הנ"ל - קפא + הראשונים הבינו בשיטת רש"י דלא כהנ"ל - קפב + ישוב הסוגיות בקידושין כתובות וגישין על פי דרכינו - קפב + עוד דקדוק נפלא שיתבאר עפ"י דברינו - קפב + עוד חקירה בדעת רש"י ויישוב הסוגיא דגישין - קפג + ישוב הסוגיא בבא בתרא - קפג + ישוב הסוגיא בכתובות - קפג + ישוב דברי המהרש"א ומהריב"ל - קפד + בראשונים מבואר דלא כהכתב סופר - קפד

הרה"ג ר' אפרים מנשה איזאק שליט"א
ראש הכולל

בענין מכירת שטרות [דף פה, ב] קפה

שיטת התוס' בכתובות בגדר החסרון דמכירת שטרות - קפה + פלוגתת תוס' בב"ב עם ר"ת מה מעכב מחילת שטרות - קפו + שיטת הראשונים דהקנין הוא מדאורייתא דחל על הקרקע - קפו + שיטות הראשונים דסברת ר"ת הוא גם כשאין לו קרקע - קפו + שיטה זו דלר"ת המכירה הוא על עצם החוב - קפח + דעת האחרונים - קפח

הרב יהושע הכהן בראנדער

מכירה ומחילה בשטרות [דף פה, ב] קפט

ביאור הוכחת התוס' דאם מכירת שטרות מדאורייתא לא מהני מחילה - קפט + סתירה בדברי הראב"ד בטעמא דמהני מחילה - קצ + תמיה בדברי הרשב"ם בביאור דלא מהני מחילה במתנת שכ"מ - קצ + ביאור החסרון במכירת שטרות דאינו אלא מדרבנן - קצא + גדר מתנת שכ"מ דכתובין ומסורין דמי - קצא + יישוב לסתירת דברי הראב"ד וביאור דברי הרשב"ם - קצב + ישוב דברי התוס' - קצב

הרב אהרן הלל פראמאווין

שיטת ר"ת בסוגיא דמכירת שטרות [דף פה, ב] קצד

הצעת הסוגיא - קצד

ענף א - אם בעינן שיהא קרקע למלוה המוכר

החילוק בין שיטת ר"ת לשיטת ר"ח כהן אם בעינן שיהא להמלוה קרקע - קצד

ענף ב - על מה חיילא המכירה

קושיית הרשב"א על ר"ת היאך נתפס קנין על שעבוד נכסים גרידא - קצז + ראיות
דין שעבוד הגוף חל על עצם הנכסים - קצח + יישוב שיטת ר"ת לפי הנ"ל
דבמכירת השע"נ נכלל גם שעבה"ג שעליו - ר + ביאור פלוגתת ר"ת והרשב"א
בסברא הנ"ל - ר + קושיית הרשב"א על ר"ת דלא תהא ירושה על
שעבה"ג - רא + קושיא נוספת על ר"ת דהלא אין נפרעין מן הערב תחלה - רב +
עוד יישוב לקושיית הרשב"א על ר"ת - רד + מחילה על קרקע מסויימת אחת - רד

ענף ג - קושיית הראשונים על ר"ת מהיכא דמת הלוה

קושיית הראשונים על ר"ת דבמת הלוה יפקע השעבוד נכסים - רה + תירוצם
של הר"ן והרשב"א - רה + קושיית האור שמח דבמת הלוה לא תהני מחילת
המלוה - רו

הרב יהודה צבי קויפמאן

מכירת שטרות [דף פה, ב] רז

טעם רש"י והראב"ד בהא דמהני מחילת המוכר - רז + ביאור הלחם משנה בכוונת
הראב"ד - רז + דעת הראב"ד שהמוכר צריך לכתוב הרשאה ללוקח - רז + טעם
הר"ח בהא דמהני מחילת המוכר - רח + טעם הראב"ן בהא דמהני מחילת
המוכר - רח + יסוד חדש בגדר מכירת החוב, והמסתעף - רט + יישוב שיטת
הר"ח והראב"ן - רט + ביאור שיטת הראב"ד במחילת שט"ח - רט + שכיב מרע
שנתן חובו במתנה אם יכול למחול - רי + סתירה בדברי הראב"ד - רי + יסוד
בגדר מתנת שכיב מרע ולפי זה יש ליישב הראב"ד - רי

הרב מנחם בערקאווין

פריעת בע"ח מצוה ושעבוד נכסים [דף פו, א] ריב

למ"ד פריעת בעל חוב מצוה אין כח לגבות אלא משום כופין על המצוות - ריב +
לפי הקצות החושן גם תוס' סברי דגובה משום דכופין על המצוות - ריג + הבנת

הנתה"מ בתוס' דגם למ"ד שעבודא לאו דאורייתא אין צריך לדין כופין - ריג + סימוכין לדברי הנהיבות המשפט מדברי הרא"ש - רטו + הוכחה דגם לאחר שתיקנו חז"ל שעבוד מדרבנן צריך לדין כופין על המצוות - רטז + מדברי הרמב"ן נראה דבכל מקום גובה רק מדין כפיה - רטז + בדין כושל שגובה הבע"ח ממטלטלין אחר מיתה אע"ג דלא - ריז + דברי הרשב"א בגר שמת והניח בעל חוב וכתובת אשה אם זוכים במטלטליו - ריח + אף למ"ד שעבודא לאו דאורייתא מכל מקום ודאי יש לו זכות בנכסיו ונגמר - ריט + להנ"ל יש ליישב איך אפשר לגבות מן הלקוחות אף כשאין השעבוד אלא מדין - רכ + גביה מיתומים חשיב כגביה דמיניה לכן גובה רק מכח מצוה - רכא

הרב אברהם יעקב יורמן

פריעת בעל חוב מצוה [דף פו, א] רכב

ביאור דברי הגמרא - רכב + מדוע לא מספיק הטעם של שיעבוד - רכב + שיטת התוספות הרא"ש - רכג + דברי הרשב"א - רכד + שיטת הטור - רכה + דברי בעל העיטור - רכו

הרב אלעזר באדנער

בדין כפייה על המצוות [דף פו, א] רכח

אם כופין על המצוות הוה עונש או בכדי שיקיים - רכח + הראיות דכפיה לא הוה עונש - רכח + הראיות דכפיה הוה עונש - רל + סתירות בשיטת רש"י אם הוה עונש או לאו - רלב + ביאור הצד דהוה עונש - רלד + אם כפיה הוה עונש אמאי אין נותנים המלקות לאחר שכבר עבר - רלה + אם כפיה הוה עונש האין שייך לכפותו בממונו - רלה

הרה"ג ר' אפרים מנשה איזאק שליט"א

ראש הכולל

מה שגבה גבה [דף צ, א] רלו

בענין שעבוד על מטלטלין - רלו + נידון אי איכא דין קדימה במטלטלין - רלז + באופן שכתב לשני דאיכא ולראשון לא כתב, אי איכא דין קדימה לראשון - רלז + מלוה ע"פ מוקדמת, אי קודמת למלוה בשטר - מלוה ע"פ ומלוה ע"פ אם יש - רלח + בהא דאין המלוה על פה קדים או שוה עם מלוה שבשטר הגם שיש לו שעבוד - רלח + הצעה לקושית רעק"א על פי הנתבאר - רלט

הרב אריה משה גאלדבערג

העלאה בזווי [דף צא, ב] רמ

שיטת רש"י בביאור מחלוקת רמי בר חמא ורבא בדין העלאה בזווי - רמ + דברי
הקצות החושן דיסוד דמצי לסלוקי בזווי מדין שומא הדרא - רמא + דברי הפני
יהושע דלא כהנ"ל - רמב

הרב יעקב וויינטראב

בסוגיא דקטיני דאב"י [דף צא, ב] רמד

הא דצריכין לומר הני חמישין זווי דמי ארעא קטינא - רמד + משמעות הראשונים
דכשאמרו 'דמי ארעא קטינא' הוי כמכר, ותמוה דלמה - רמד + מהלכו של הבעל
התרומות בסוגיין - רמא + יסוד של הנתייה"מ בגדר שעבוד קרקע כשחוב יותר
משויות של הקרקע - רמו + ראייה ליסודו של הנתייה"מ - רמו + ישוב שי' רש"י
והר"ן על פי הנתייה"מ - רמו

הרב בן ציון היימאוויץ

מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם [דף צא, ב] רמח

מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם, אבל אין לכפותם על כך - רמח + שיטת
רש"י שאין כופין משום שמצוה דרבנן היא - רמח + קושיא לפי רש"י דהמצוה
משום כיבוד אב, דלפי"ז איך שייך ביתומים - רמט + משא ומתן בשיטת רש"י
דפריעת בע"ח מצוה נלמד מקרא דהן צדק - רמט + שיטת התוספות במצוה
המבוארת בסוגיין וקושייתם על רש"י - רנ + הגרע"א מחדש שבנכסים שירש
מאביו, ליתא לדינא דכיבוד אב משל אב ולא - רנ + החידוש הנ"ל מהגרע"א לא
ברירא ליה - רנא + ביאור אחר בשיטת רש"י - רנא + קושית המשנה למלך למה
לא מהני תפיסה כיון דמצוה עליהם לפרוע - רנב + דקדוק בדברי הרמב"ם
דתפיסה מחיים מהני מכח המצוה לפרוע חובת אביהם - רנב

הרב אליהו הכהן גליק

אחריות דנפשיה מי קביל עליה [דף צא, ב] רנד

גירסת רש"י והרי"ף בדברי רבא - רנד + קושיית הגר"ז - רנד + ביאור לפי"ז
דדברי רמי בר חמא - רנה + דברי הגר"ז דבגביית הבע"ח הכא איכא דין גבייה
ודין טריפה - רנה + ליישב ע"פ דברי הגר"ז באופן אחר - רנו

הרב אליהו הכהן גליק

ראובן שמכר לשמעון וזקף עליו במלוה [דף צב, א] רנז

שיטת הר"ן דדוקא נקט פייסיה בזווי - רנז + שיטת התוספות דלאו דוקא נקט פייסיה בזווי - רנז + גביית הבע"ח משמעון היא מכח ב' דינים - רנח + אף דעיקר שעבודא דרבי נתן לא שייך, מ"מ אפוכי מטרתא למה לי - רנח + לחלק אם כיון להגבות הקרקע משום שעבודא דרבי נתן או לא כיון - רנט + כיון שליתומים אין שעבוד הגוף לא שייך שעבודא דרבי נתן - רנט + הריטב"א מפרש דבאמת אין צריך שיגבה להם הקרקע בפועל - רס + אם בחוב המאוחר שייך שעבודא דרבי נתן - רסא + עפ"ד התוס' בפסחים והסמ"ע - רסא + תירוץ החזון איש - רסב + תירוצי אילת אהבים - רסב

הרב אברהם יעקב יורמן

יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם [דף צב, א] רסג

ביאור דברי תוס' בפסחים - רסג + מה נתחדש בשיעבודא דר"נ - רסד + במחלוקת התוס' והר"ן אם סילקו בקרקע - רסד + האם האמצעי יכול למחול - רסה

הרב אלימלך וויינגארטן

שני שטרות היוצאים ביום אחד [דף צד, א] רסו

ענף א - שיטת רש"י ותוס'

שמואל - שודא, שלא נודע למי מסר תחילה - רסו + שלש שיטות בדעת רב דחולקין - רסו + רש"י - גילוי דעת - רסז + בירושלים מי זוכה אותו שנחתם ראשון או נמסר ראשון - רסז + רש"י - עדין בחתומיו זכין לו - רסז + רש"י - ביאור עובדא דרמי בר חמא - רסח + רק לרבי מאיר אמרינן עדין בחתומיו זכין לו - רסח + תוס' - ניכר מתוכו - רסט + רש"י ור"ת - א"צ השטר להיות ניכר מתוכו - רסט + תוס' - ביאור עובדא דרמי בר חמא - רסט + שלש מחלוקות בין רש"י לתוס' - עד + נפ"מ א - מקום שאין כותבין ואיתרמי שכתבו - עד + נפ"מ ב - בירושלים שכחו ולא כתבו - רעא + נפ"מ ג - חלות הקנין בסוף היום או בחתימה - רעא + ר"ת - מסירה לדעת חתימה - רעא + ר"ת - ביאור עובדא דרמי בר חמא - רעג

ענף ב - שיטת הראשונים

רמב"ן - אם ידוע דמסר לאחד קודם הוא זוכה - רעג + רשב"א - יכול לחזור בו אפילו אחר מסירה - עדר + ר"ן - אינו יכול לחזור בו, אך מ"מ שייך בקנינו - עדר + חילוק בין שטר שדה לגט אשה - עדר

הרב זאב יעקב הכהן שטיינמאן

שני שטרי הלואות היוצאים ביום אחד ושודא דדייני [דף צד, ב] רעו

אי דווקא בשטרי מכר אמרינן שודא או אפי' בשטרי הלואה - רעו + סוגיית
הגמרא ובדברי הרי"ף - רעו + דברי הרא"ש על הרי"ף - רעח

הרב בן ציון היימאוויץ

גדרי שודא דדיינא לשיטת רש"י [דף צד, ב] רפ

שיטת רש"י בביאור מחלוקת רב ששת ורב נחמן - רפ + ביאור מחלוקת רש"י
והרשב"ם עם ר"ת - רפא + ביאור דברי הגמרא לפי זה - רפב

הרב אלימלך וויינגארטען

קונטרס בענין מטלטלי לא משתעבדי לכתובה רפד

ענף א - מחלוקת רבי מאיר וחכמים אי מטלטלי משתעבדי לכתובה

מטלטלי דיתמי לא משתעבדי - רפד + מטלטלי לכתובה לא משתעבדי - אלמנה
מיתומים, וגרושה מהבעל - רפה + שלש שיטות בגדר המחלוקת בין רבי מאיר
וחכמים - רפה + רמב"ן - נחלקו בין מיתמי בין מיניה ידיה - רפה + ר"ת - נחלקו
מיניה ידיה, אבל מטלטלי דיתמי לא משתעבדי גם לרבי מאיר - רפו + ראב"ד -
נחלקו מיתמי, אבל מטלטלי מיניה ידיה משתעבדי גם לחכמים - רפו

ענף ב - טעם הדבר דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה; ובנידון אם רק

דאין ב"ד יורדין לגבות ממטלטלין או שאינו חייב כלל לשלם מטלטלין

רשב"א, ר"ן לא סמכה דעתה על מטלטלין - רפה + אין הבעל חייב כלל לשלם
מטלטלין - רפה + שעבוד הגוף איכא [חיוב על הגברא לשלם קרקעות], ולא
רק שעבוד נכסים - רפט + חילוק - מטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי,
מ"מ כופין היתומים לשלם; מטלטלי לכתובה לא משתעבדי, אינו חייב הבעל
לשלם. - רצ + חילוק - מטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי, לא מהני
תפיסה; מטלטלי לכתובה לא משתעבדי, מהני תפיסה מהבעל - רצ + בבעל
חוב מצוה על היתומים לשלם משום כיבוד אב - רצא + רמב"ם, תוס',
רעק"א - מקולי כתובה שנו כאן - רצא + טעם הדבר דמטלטלי דיתמי משתעבדי
לכתובה לדעת רבי מאיר [שני טעמים] - רצג

ענף ג - פירוש מתני' דכושל (פד, א)

קשה הא מטלטלי לכתובה לא משתעבדי - רצד + ר"ן - רבי טרפון כרבי מאיר
ס"ל - רצד + תוס' בכורות - רבי טרפון כרבנן ס"ל, ומ"מ מטלטלי ברשות

אחרים משתעבדי - רצה + רמב"ן, רשב"א - רבי טרפון כרבנן ס"ל ומהני מדין תפיסה - רצו

ענף ד - מטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי, אם מהני תפיסה
מטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי, לא מהני תפיסה - רחצ + במקום שיש כפייה על המצות, מהני תפיסה - רחצ

ענף ה - מטלטלי לכתובה לא משתעבדי, אם מהני תפיסה
בגמ' (צו, א) נחלקו אי מהני תפיסת מטלטלי לכתובה - ש + רי"ף - הגמ' מיירי בתפיסה לאחר מיתה - ש + ראייה ממתני' דשומרת יבם (פ, ב), דמהני תפיסת מטלטלי לכתובה מחיים - ש + טעם הדבר דמהני תפיסת מטלטלי דיתמי למר בר רב אשי - ש + להרמב"ן (למר בר רב אשי) אם מהני תפיסה רק מרה"ר או גם מרשות היתומים ממש - שא + רשב"א (למר בר רב אשי) תפיסה מהני לאחר מיתה, גם מרשות היתומים ממש - שב + ר"ח, בה"ג - הגמ' מיירי בתפיסה מחיים - שב + שני טעמים בהא דלא מהני תפיסה מחיים - שג + שני נפ"מ - בין בה"ג ורמב"ן - דש + נפ"מ א - לרבי מאיר אם מהני תפיסה מחיים - דש + נפ"מ ב - אם מהני תפיסה בגרושה מהבעל - דש + הפלאה - תפיסה בגרושה מהני - דש + בדברי רע"א מבואר דגם לדעת הר"ן מהני תפיסה בגרושה - שה + גם לדעת הר"ן טעמא משום לא ניתנה כתובה לגבות מחיים - שז

ענף ו - פירוש מתני' דשומרת יבם (פ, ב)
שומרת יבם שתפסה מטלטלי מהני לרבנן - שט + שבעה אופנים לפרש מתני' - שט + רש"י - תפיסה מחיים, ורבי עקיבא היא - שט + תפיסה מרשות הבעל או מרה"ר - שי + בה"ג - תפיסה לאחר מיתה, ורבי טרפון היא - שיא + ר"ת - תפיסה לאחר מיתה, ורבי עקיבא היא (חשיב מיניה) - שיא + קדם היבם ותפס, ואח"כ תפסה ממנו מהו - שיא + רי"ף (מר בר רב אשי) - תפיסה לאחר מיתה, ורבי עקיבא היא (אלמוה רבנן) - שיב + רמ"ק - תפיסה לאחר מיתה, ורבי עקיבא היא (ביבמה הקילו) - שיב + תוס' - תפיסה לאחר מיתה, ורבי עקיבא היא (שעבוד בעלמא) - שיג + רע"א - ביאור דברי התוס' - שיג

דברי אגדה

מהרה"ג ר' ישראל מאיר קירזנר שליט"א

אשר שמע מפי רבו הגאון בעל ה'פחד יצחק' זצוקללה"ה

הדברים הבאים הם דברי מו"ר מרן הגאון רבי יצחק הוטנר זצלה"ה, ונרשמים עכשיו מחדש מתוך רשימות ששמורים אצלי משנים קדמוניות. אותן הרשימות נכתבו בשעתם לפי מה ששמעתי בע"פ ממו"ר ז"ל ביחידות, והדברים נמסרים כאן לעי"נ נכדי האהוב והחביב מר פינחס ז"ל (בן חתני הגדול בתורה וביראה הרה"ג רבי אפרים מנשה שליט"א ואשתו בתי מאד החשובה והיקרה מרת רחל רחמה שת' איזאק). לפי ידיעתי, דברים אלו של מו"ר ז"ל עדיין לא הופיעו בדפוס, והאחריות בעד כל שגיאות וטעויות שמצאו בהעתקה זו, שייכת לגמרי אך ורק לי.

ביאור לדיוקים בפרשיות התפילין

ההערה: למה הוצרכה התו"ק בפרשת תפילין להשתמש במלת "טמפות" - מלה שהיא מורכבת דוקא משתי מלים לועזות (של כתפי ושל אפריקא)?

ליישוב הענין צריכים להקדים ביאור דבריו של מהר"ל על אשר בד' פרשיות של תפילין [קדש, והי' כי יביאך, שמע, והי' אם שמע] נזכר ענין תפילין, אבל בג' מפרשיות אלו [והי' כי יביאך, שמע, והי' אם שמע] מוצאים לשון "טמפת", ואילו בפרשת קדש אנו מוצאים ענין "זכרון" ["ולזכרון בין עיניך"], ובאו על זה דבריו של מהר"ל "שהזכירה שייכת לבכורה" [ס' גבורות ה' פ' ל"ט]. וצריך ביאור, דנהי דפרשת קדש מדברת בענין קדושת בכור, הא גם פ' והי' כי יביאך מדברת על הבכורה? ובכלל, מה ענין "זכירה" ל"בכורה"?

הנה כשנדקדק בשתי הפרשיות, קדש, והי' כי יביאך, נמצא שני חילוקים ביניהם: (א) דבפ' קדש לא בא ענין בכורה דרך שאלה ותשובה, ואילו בפ' והי' כי יביאך באה הזכרת ענין הבכורה דרך שאלה ותשובה ["והי' כי ישאלך בנך ... ואמרת אליו ... על כן אני זוכה לשם כל פטר רם הזכרים וכל בכור בני אפדה"]. (ב) דבפרשת קדש נזכר אמנם שעל הבכור חל ענין של קדושה, אבל הענין נשאר בסתמיות, - אין שום פירוט של מצוה מיוחדת, (משא"כ בפ' והי' כי יביאך, נזכר פירוט המצוה שחלה לגבי בכור).

וביאור הדברים הוא דתפילין הם "אות" (כמו מילה, ושבת) וענין "אות" הוא להבדיל בין ישראל לעמים. והבדלה זו נבחנת בשני מקומות: (א) הבדלה ביצירה, שנשמות בני ישראל מקורם מובדל

ממקור נשמות אומות הועלם; ב) הבדלה בעבודה, שבני ישראל מובדלים הם מאומות העולם במה שהם עובדי השם.

וכמו שמצינו שני מקומות אלו בענין "הבדלה", כמו כן יש להבחין שני מקומות אלו בכח ה"ראשית" שיש להם לישראל. שהרי כל קדושת בכור באה מכח "ראשית" [וכן קדושת תרומה וחלה באה מכח "ראשית"]. ומקור קדושת ראשיות אלו הוא ממה שישראל נקראים "ראשית" (רש"י בראשית א' א') וכח ראשית זו ניכר בשני המקומות הנ"ל: א) ראשית ביצירה [בראשית ברא אלקים ... בשביל ישראל שנקראו ראשית (רש"י הנ"ל)]; ב), ראשית בעבודה, שיש בישראל כח שמקדשים ראשית התעוררות נפשם לעבודת אביהם שבשמים. אין שום התחלה לחיות נשמתם משוללת ח"ו ממסירות לעבודתו ית'.

וכאשר עמדנו על שני מקומות אלו, שבהם נראה כח של "הבדלה", וכח ה"ראשית" שיש להם לישראל, נבונים אנו להבין ענין שתי הפרשיות (של "קדש" ושל "והי' כי יביאך") ששתייהם עוסקים גם בהבדלה (אות תפילין) וגם ב"ראשית" (קדושת בכור) - אלא שפרשת קדש ענינה הבדלה, וראשית ביצירתם של נשמות ישראל, ואילו פרשת והי' כי יביאך ענינה הבדלה וראשית בעבודתם של ישראל.

והנה בפסוק בהאזינו (דברים ל"ב ח') "דהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם, יצב גבלת עמים למספר בני ישראל", ביארו חז"ל (מובא ברש"י שם) שלמספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים, הציב גבולות עמים שבעים לשון. כלומר, שיש שבעים כוחות לקדושה בכנסת ישראל, וכנגדם יש באומות שבעים כוחות. אבל שוויון זה (בין מספר שבעים כוחות של ישראל, ושבעים כוחות באומות) לא נאמר אלא לגבי השבעים כוחות שנמצאים בעבודת ישראל. אבל כנגד הכח שנמצא להם לישראל מחמת יצירתם - אין שום כח באומות. והיינו, שיש כח השבעים - ואחד בישראל אשר אין כנגדו שום כוח באומות [ועי' לגבי סנהדרין שהדיין השבעים ואחד "עולה על גביהם"...].

ולפי הדברים הנ"ל יש בידינו הביאור על שני השינויים שראינו למעלה, שיש בין פרשת קדש, לפרשת והי' כי יביאך. שהרי למדנו שפרשת קדש מכוון כנגד "הבדלה" ו"ראשית" שיש להם לישראל מחמת יצירתם (לא מחמת עבודתם) ומובן שמשום הכי לא נפרטה בפרשה זו שום מצוה פרטית בענין בכורה. שהרי אין פרשה זו עוסקת ב"עבודה". משא"כ פרשת והי' כי יביאך ענינה "הבדלה" ו"ראשית" בעבודתם של ישראל, שפיר כוללת הפרשה פרטי מצות הבכורה. וכן מובן מה שבפ' והי' כי יביאך נזכר ענין הבכורה דרך שאלה ותשובה (משא"כ בפ' קדש). שהרי למדנו שבנוגע יצירה (שוהו ענין פרשת קדש, כנ"ל) אין כנגד הבדלתם של ישראל, וראשיתם של ישראל, שום כח בצד שכנגד. ולכן אין מקום לשאלה ותשובה, שענין פרשה זו של קדש הוא למעלה אבל ספק ומכל שבחה. (אבל בפ' והי' כי יביאך, שהיא בענין הבדלתם וראשיתם של ישראל במדרגת עבודתם -

שם שולט אפשרות ספק ושכחה, שהרי כנגד כוחות הבדלה וראשית שיש להם לישראל, יש גם כנגדם כוחות באומות העולם. ויש מקום לספק, ולשאלה וצורך תשובה...

וזה ביאור דברי מהר"ל הנ"ל, שבפ' קדש אנו מוצאים לשון "זכרון" "שהזכירה שייכת לבכורה". כלומר, שענין הבכורה ["ראשית"] של פ' קדש, הוא למעלה מכח השכחה, משום שבמדרגת יצירה, אין כח בצד שכנגד, כלפי הכח הקדושה. שבאמת, ענין "זכירה" בתורה, היינו שמונה במדרגה ובאופן שישם אינו שולט כח ואפשרות השכחה, וזהו כשאין לצד שכנגד שום כח המקביל לכח הקדושה.

וכשבאנו להבנה זו, כבר מובן מה שדוקא בפ' קדש מוזכר "זכירה" לא "טומפת" שבפ' קדש, שענין פרשה זו הוא "הבדלה" ו"ראשית" במדרגת יצירתם של ישראל, - אין מקום ללשון כתפי ולשון אפריקא. שהרי בפרשה זו אין באומות העולם שום כח כנגד. משא"כ באידך פרשיות התפילין יש ויש מקום ללשונות הנ"ל. וכפי הפסוק בפ' האזינו הנ"ל. - והיינו תיבת "טומפת".

שפתי
ישנים

מכתב ממורן בעל האבי עזרי זצוקללה"ה*

א. בענין הדפסת ספר אבי עזרי ב. בענין תרי ותרי בהכחשה**)

ב"ה יום ג' אדר"ח מרחשון התש"ט ירושלם תו'

למע"כ הרב הגאון המפורסם רב פעלים לתורה וליראה מרביץ תורה וכו' וכו' מהור"ר חיים שמואל לאפיאן שליט"א

שלו' וברכה

את מכתבו הגיעני לנכון אחרי אשר חשבתי כי לא הגיע לידו ספרי אשר עבר זמן רב שלא קבלתי תשובתו, מאד התענגתי על ד"ת שבו וגם תורה רבה בעד התענינותו אתו, ובאמת הדבר כמה המצב דחוק לבני תורה פה בא"י כעת אשר שעת חירום הוא ובפרט קשה מאד להפיץ ספרי קודש, ולא הי' ברצוני להדפיס עתה, אך מכיון שהתחלתי בהדפסתו עוד לפני המאורע הוכרחתי לגומרו והי' זה שכרי להגדיל תורה ויאדיר.

אלו הם האנשים אשר שלחתי להם ספרי ועדיין לא קבלתי מהם תשובה:

להגאון ר"י אברמסקי שליט"א בלאנדון,

להרה"ג ר' יהודה סגל ר"מ בשיבת מנשסטער,

להרה"ג ר' משה סויפט חבר בד"צ בלונדון,

להרה"ג ר' זיידיל סימאטיצקי בלונדון,

לבע"כ נכבד שמכירני עוד בלמדו בשיבת קלצק ר' אהרן פורמן בלונדון כתובתו

להרב קאפיל כהנה בלונדון כתובתו

(*) רוב תודות לידידנו הרב אליהו הכהן גליק שליט"א שמסר לנו כת"י זה להגדיל תורה ולהאדירה.

(**) כנראה הדברים מוסבים על מש"כ בספר אבי עזרי פי"ב מגירושין הי"ט.

אלו הם אשר שלחתי ספרי שיודעים אותי ... ואיני יודע הסיבה שלא קבלתי תשובה מהם, ואם יפגש אתם הדר"ג שליט"א יזרום לתשובתם ואכיר לו תודה, ומברכת ה' יבורך וגמילות חסדים הוא הוא מהדברים שאדם אוכל פירות בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב.

ובזה אשאר ידידו המוקירו ומכבדו כרום ערכו באהבה

אלעזר מנחם שך

בדבר אשר העיר על מה שכתבתי בספרי בתרי ותרי כמאן דליתא א"כ מדוע מהני ברי שלה בניסת לאחד מעדיה, הנה אני לא כתבתי כמאן דליתא, ואין שייך כמאן דליתא [רק] בע"א המכחיש ע"א [ד]הדין דע"א בהכחשה לאו כלום הוא, אבל בתרי ותרי לא שייך זה, ותמיד אין דעתי נוחה מלשון זה, אלא כוונתי שלא נתפס שם ספק על הדבר כיון שיש לכלל צד שני עדים והוי ודאית לכלל צד, וע"כ אין דנין בזה דין ספק טומאה, ומה"ט לא מוקמינן בתרי ותרי על החזקה כיון שלא נתפס שם ספק על הדבר אלא ודאית לכלל צד ואינו ידוע לן האמת, ולכך מהני ברי שלה דלגבי עצמה שיודעת האמת מותרת היא.

ובדבר הרמ"א שכתב שכן כתב המהרי"ט ב"ה שכוונתי להאמת ונהנתי שאנהרינהו לעינין כמהרי"ט.

נב. מה שכתב בדין כל דפריש וקבוע אני מודה לו ואקוה שיעיין בו עוד ויכתוב אלי.

הגאון ר' חיים שלמה ליבוביץ זצוק"ל

ביאור שיטת הרמב"ם בבעל שהתנה להפחית ממנה ומאתים

והנה צביאור החילוק בין אם האשה אמרה התקבלתי או לא, כתבו הראשונים [עי' רא"ה ורא"ש ועוד ראשונים] שאם האשה אמרה התקבלתי הוי מחילה^א, שחל דין כתובה אלא שהאשה מחלה. אבל אם היא לא אמרה התקבלתי, הוי תנאי שלא יחול כל הדין כתובה, או דהוי סילוק שדינו ג"כ כמו תנאי.

[ועי' צרא"ה שדן אם האשה צריכה לכתוב התקבלתי או לא. ובראשונים יש נידון למה לא מהני רק מה שיכתוב בשטר, ולמה צריכים שהיא תאמר בפירוש שהיתה מחילה. אבל עכ"פ היסוד הוא, שהנפק"מ בין אם מועיל או לא, הוא אם הוי מחילה או תנאי.]

והנה יש ג' שיטות בגמ', שיטת רבי יהודה שחילק בין בע"פ לשטר, שיטת רבי מאיר שמנד דיני תנאים אפשר להתנות אבל בעילתו בעילת זנות [כיון דהאשה לא סמכה דעתה ואסור לשהות עם אשה בלי כתובה], שיטת רבי יוסי (נו, ז) שהתנאי חל ורשאי לעשות כן.

תנן (נד, ז), רבי יהודה אומר אם רנה כותב לכתולה שטר של מאתים והיא כותבת התקבלתי ממך מנה, ולא למנה מנה והיא כותבת התקבלתי ממך חמשים וזו. רבי מאיר אומר, כל הפוחת לכתולה ממאתים ולא למנה ממנה הרי זו בעילת זנות, ע"כ. ובגמ' (נו, א) איתא, טעמא דכתובה ליה אבל על פה לא, אמאי דבר שצממון הוא, ושמעין ליה לר' יהודה דאמר דבר שצממון תנאו קיים. דתניא האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה, הרי זו מקודשת ותנאו בטל דברי רבי מאיר. ר' יהודה אומר דדבר שצממון תנאו קיים. קסבר רבי יהודה כתובה דרצנן, וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ע"כ.

והנה הטעם דבעין דוקא שיכתוב ולא סגי שהאשה תאמר בע"פ כאילו התקבלתי, כתב רש"י שאם האשה אמרה בע"פ "הוה לי" תנאה בעלמא^א, וכיון שאינו אלא תנאי, הדין הוא שהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל.

(*) שיעור זה נמסר באלול תשנ"ו, וזו הפעם היחידה שידוע לנו שהגרח"ל זצ"ל מסר את השיעור. א. ועי' בחזו"א שהק' שהבעל מתחייב עם החופה והוא כבר כתב את הכתובה לפני החופה, ע"ש מש"כ.

והגב' צהמשך הסוגיא מציאה מעשה, "אחתיה דרמי צר חמא הות נסיצא לרצ אויא, אירכס כתוצתה, אמו לקמיה דרצ יוסף, אמר להו הכי אמר רצ יהודה אמר שמואל זו דברי ר' מאיר, אצל חכמים אומרים משהא אדם את אשתו שמים ושלש שנים בלא כתובה. אמר ליה אביי, והא אמר רצ נחמן אמר שמואל הלכה כרבי מאיר בגזירותיו, אי הכי זיל כתוב לה".

ובן פסק הרמז"ס (פ"י מאישות ה"י) וז"ל, הכונס את האשה ולא כתב לה כתובה, או שכתב ואדז שטר הכתובה, או שמחלה כתוצתה לבעלה או שמכרה לו כתוצתה, חוזר וכותב לה וכו'. לפי שאסור לו לאדם לשהות עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה, עכ"ל.

והגב' צפשוטות שתי ההלכות של רבי מאיר אינן שייכות האחת לחברתה. דנידון אחד הוא אם נחשז שהיתה התחייבות של כתובה אלא שהאשה מחלה את החיוב כתוצה, או שלא סמכה דעתה ולא היתה התחייבות של כתובה, וצוה נחלקו רבי מאיר ורבי יוסי. ויש עוד נידון, אם אסור לשהות אשה בלי כתובה, וצוה נחלקו ר"מ וחכמים. ואף שיש דין שאסור לשהות, אין מזה הוכחה שלא חלה המחילה. ולא נימא שבגלל שיש איסור לכן לא חלה המחילה, שבדאי יכול להיות שחלה המחילה אלא שיש עליו איסור. וכדמצינו בגמ' צב"ק (פט, א), שאסור לאשה למכור את כתוצתה לבעלה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ובדאי שהמכירה חלה אלא שיש איסור לעשות כן שלא תהא קלה בעיניו להוציאה.

והגב' הרמז"ס צפ"י צ"ה פסק "התנה הבעל שלא יתחייב באתר מן הדברים שהוא חייב בהן, או שהתנת אם האשה שלא יזכה הבעל באתר מן הדברים שהוא זוכה בהם, התנאי קיים. חוץ משלשה דברים שאין התנאי מועיל בהן וכל המתנה עליהן תנאו בטל, ואלו הן, עונתה ועיקר כתוצתה וירושתה", [אצל שאר וכסות ס"ל לרמז"ס שתנאו קיים, והוא מחלוקת הראשונים].

ובהל' ח' פסק הרמז"ס, "התנה עמה לפחות מעיקר כתובה, או שכתב לה מאתים או מאה עיקר כתובה וכתבה לו שנתקבלה מהן כך וכך והיא לא נתקבלה, תנאו בטל. שכל הפותח לכתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זו צעילת זנות".

והגב' צריך ציבור כאיזה תנא פסק הרמז"ס. ובפשוטות היה נראה שהרמז"ס פסק כרבי מאיר. אולם קשה לומר כן, שהגמ' הק' שרבי מאיר מודה שבמילי דרבנן תנאו קיים, והגמ' תי' קסבר רבי מאיר כתוצה מדאורייתא. ואנן דפסקינן שכתוצה מדרבנן, צריך להיות הדין שהתנאי קיים. ולומר שהרמז"ס פסק כרבי יהודה שעשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ולכן התנאי בטל גם כן קשה, שהרי רבי יהודה מודה שהתקבלתי מועיל, והרמז"ס פסק שגם אם כתבה לו התקבלתי הרי זו צעילת זנות.

ועי' צר"ן שציאר את שיטת הרמז"ס וז"ל, משמע דק"ל ז"ל דהלכתא כוותיה [כר"מ] ולאו מטעמיה, אלא משום דכתוצה

לו דין איסור, שהאשה צריכה שתהיה לה כתובה, והוא כמו חיוז עונה המוטל על הצעל שאינו שייך בכלל לדבר שצממון. והוא הדין חיוז כתובה אינו שייך בכלל לדבר שצממון [אולם עדיין קשה שבגמ' מצואר שלכתובה יש דין ממון].

ולפי זה אחי שפיר דברי הרמב"ם, דכיון דיש איסור להפחית הכתובה [כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה], ממילא התנאי הוא תנאי באיסור ולא בדבר שצממון ויש לזה דין של המתנה על מה שכתוב בתורה, ולכן תנאו בטל.

והנה עתה הדבר שמחילה נחשב למתנה על מה שכתוב בתורה קשה, שהרי מצינו דין מתנה על מה שכתוב בתורה על תנאי או סילוק, ופירשו שעל ידי התנאי או הסילוק הוא רוצה לשבוע את דיני התורה, והדין הוא דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה והוא אינו יכול לשבוע דיני התורה, ולר"מ אפילו בדבר שצממון אינו יכול להחנות או לעשות סילוק דגם זה נחשב מתנה על מה שכתוב בתורה. אולם במחילה הרי הוא אינו צא לשבוע שום דין מדיני התורה. ובאמת הרא"ה נתקשה בזה.

ולמה"ל אחי שפיר היטב, שהרמב"ם למד שכתובה הוא דין איסור, דפירשו שנישואין מחייב כתובה, ודין זה אינו שייך לדבר שצממון כלל, ופשוט דלא מועיל מחילה. ואין להקשות שהמחילה תהיה כמו פרעון, כד ביארנו שכתובה אינו 'א פארטיג חוב נאר עס שטעלניך אויף דעם גאנצע אישות', והבאנו שהגר"ח ביאר ברא"ש שהוא חוב על חוב, ובדמ"ס איתא (פט"ו מאישות ה"ג) שהוא חוב

דרצנן וחכמים עשו חזוק לדבריהם יותר משל תורה. הלכך כל שהוא רוצה לקיימה תנאו בטל, ואפילו הכי הוא צעילתו צעילת זנות משום דלא סמכה דעתה, עכ"ל. והכוונה בדבריו היא שהרמב"ם ס"ל שהתקבלתי אינו מועיל, וכן הוא לשון הרמב"ם שנתאו בטל, ולא רק כדאיתא בהראשונים שהתנאי קיים אלא שיש איסור גרידא. וכן כתב המגיד משנה. ועי' בלחם משנה שהקשה עליו, דמה מועיל מה שעשו חיזוק בדבריהם כשל תורה, והא שיטת הרמב"ם היא שתנאי מועיל בדברי שצממון כדברי רבי מאיר. וכתב בלחם משנה שהמגיד משנה היה צריך לומר "יותר משל תורה", ודו"ק.

והגר"ד זצוק"ל היה מצאיר את שיטת הרמב"ם, ולמד כן בדברי הצני אהובה. דהנה הגר"ד הקשה על מה שכתב הרמב"ם דלא מהני תנאי על הכתובה משום דכל הפוחת לכתולה ממאחזים ולא למנה ממנה הרי זה צעילת זנות, והא הדין של הפוחת לכתולה וכו' הוא איסור אפילו אם יש לה כתובה, וכמו הדין שהבאנו שהאשה שמכרה את כתובתה לבעלה דאף שהמכירה חלה אפילו הכי יש איסור שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. וכן הוא כאן, דאף שיש לה כתובה צעילתו הוי צעילת זנות. וזהו הלשון כל הפוחת, שאפילו באופן שחל מה שפוחת, אפילו הכי הוי צעילת זנות. ולכן קשה למה הרמב"ם כתב דזהו הטעם שלא חל התנאי, והא הוא סתם איסור גרידא.

ואמר הגר"ד, שרואים מכאן שהרמב"ם למד, שחכמים עשו שחיוב כתובה יש

לזמן, ועל כל פנים אי אפשר לומר דהוי כפרעון
כיון שהחוצ עדיין לא חל.

המגיד משנה דחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל
תורה. אבל לא צעין שיעשו חיזוק יותר משל
תורה, ודו"ק.

וּלְבֶן ס"ל לרמז"ס שתנאי לא מהני. ומוצנים
היטב דברי המגיד משנה, דאף שהוא רק
איסור מדרבנן אבל היסוד הוא שכתובה הוא דין
איסור ואי אפשר לה למחול על החיוב כתובה.
ועל זה דינש להקשות דמי אמר שמכח איסור
דרבנן אפשר לעקור את התנאי, על זה כתב

ושייכות רבי יהודה שהתקבלתי מועיל, משום
שהוא לא סבר את כל הדין שאסור
לשהות בלא כתובה, אלא משום שעשו חיזוק
יותר משל תורה ואי אפשר לשבור את החיוב עם
תנאים, אמנם אם אמרה התקבלתי מועיל.

הגאון ר' שמואל יעקב בורנשטיין זצוק"ל

הערה בתקנה דביטול מקח בנכסי מלוג

ויעוין בפני"י (עת, א ד"ה שם במשנה אמר להם על החדשים אנו צושין ופירש"י שנפלו לה משניסת) וז"ל, ולכאורה יש לתמוה אטו ר"ג בוש מדצרי חכמים צעיקר תקנת פירות אשה לצעלה שהיא הלכה פסוקה, ואדרבה משמע צפ' השולח [גיטין מז, צ] גבי ולציתך מלמד שאדם מציא זכורי אשתו שיש לו קצת סמך מן התורה, וע"ש בתוספות, ולכו"ע יש לו קנין פירות, וצמאי קמתמה ר"ג על החדשות ומהיכי תיתי לא יוציא מיד הלקוחות הפירות שהן שלו כדמסקינן לקמן דמתניתין איירי צחייה ולפירות וכו'. על כרחך ז"ל דאפ"ה קאמר ר"ג על החדשות אנו צושין, שסובר דנהי שתקנו חכמים פירות אשה לצעלה, היינו שכל זמן שגוף הקרקע צרשונה יאכל הפירות, אבל אין לצטל המכירה צצציל תקנה זו דהם אמרו והם אמרו, לא מיציעא אס מכרה שהמעו קיים והדין שקונין צהן קרקע אחרת והצעל אוכל פירות וכיון דליכא פסידא לצעל לא מפסדינן ללקוחות, אלא אפילו צמתנה נמי כיון דמילתא דלא שכיחא היא לא צצדו תקנתא לצטל המתנה אפילו לכתחלה וכו'. ויתכן יותר לפי מה שמצאתי

תנן (כתובות פג, א), הכותב לאשתו דין ודברים אין לי צנכסיך הרי זה אוכל פירות צחייה ואם מתה יורשה, אס כן למה כתב לה דין ודברים אין לי צנכסיך שאס מכרה ונתנה קיים, ע"כ.

בנכסי מלוג יש שלש תקנות

והנה דדין נכסי מלוג ישנן שלש תקנות. א. עכס זכות אכילת פירות [והגדר יבואר צס"ד]. ב. שאס מכרה הצעל מוציא צחייה מיד הלקוחות לאכול פירות אבל צמתה מחזיר ללקוחות. ג. שאס מכרה הצעל מוציא מיד הלקוחות אף לאחר מותה ליורשה, דגס מכירת הגוף לא חיילא. [ותקנה זו היא צין שנפלו הנכסים לאשה או שקצלתם צמתנה או שזכתה צמציאה ומן ההפקר קודם האירוסין וצין וכ"ש לאחר שנשא. כמצואר צתוס' (לעיל עת, צ) ד"ה לימא]. וצ' תקנות הראשונות הוי דינא דמתני' ותנאי צי"ד, אבל תקנה שלישית היא תקנת אושא.

ובגדר תקנה שניה הנוכרת, נראה דזו תקנה צפ"ע מלצד עכס הזכות של אכילת פירות.

(* דברים אלו נלקטו מתוך רשימותיו הפרטיים של הגרשי"ב זצ"ל ולא נכתבו בכוונה להדפיס.

הפירות, ונשאת זכותו לכול הפירות, ומהני מכירתה רק לענין הגוף לאחר שתמות.

לפי הגדר הנ"ל אתי שפיר שאילת חכמים על זכות הבעל משנתארסה

ובזה אתי שפיר הא דשאלו חכמים אליבא דרבי יהודה את ר"ג, דנפלו משנתארסה לא תוכל למכור אפילו דיעבד, ואף דעדיין אין הבעל אוכל פירות, וצודאי דלית ליה קנין פירות. וכן חזינן דנכסים שנפלו לאשה או שקבלתם צמתנה או שזכתה צמאיאה ומן ההפקר קודם האירוסין ונשאת, לרבי יהודה לכו"ע אינה מוכרת לכתחילה [היינו אפילו לז"ש וכן משמע ד' רש"י], וצדיעבד המכר קיים [דרבנן לא נחלקו על זה], ולרבי חנינא בן עקביא לר"ג מוכרת לכתחילה אפילו נשאת, אבל לרבנן אינה מוכרת לכתחילה אבל צדיעבד המכר קיים לכו"ע. והרי, דזו תקנה צפ"ע שלא מחמת קנין פירות.

בתוס' מבואר דהתקנה השניה אינה תקנה מחודשת לבטל המקח

אבן בתוס' (יצמות לו, ב ד"ה קנין, וצמחות ג, א ד"ה הבעל מוציא מיד הלקוחות, וצ"ק פת, ב ד"ה צאשא התקינו האשה שמכרה, וצ"צ קל, ב ד"ה רצ) הקשו, לרבי יוחנן דקנין פירות כקנין הגוף מה לורך בתקנת אשא עיי"ש, ומבואר דאף בלא תקנת אשא היא בגדר קנין פירות, והאור שמח שם יישב צמח על פי דבריו את קו' התוס',

צירושלמי דמכילתין (פרק ד הלכה ו), דטעם תקנת פירות הוא כדי שיפקח על נכסי אשתו, וא"כ צמכה או נתנה לא שייך האי טעמא וכו', עכ"ל.

זכות הבעל לפירות

אינה בגדר דקל לפירותיו

והגדר בזה דאף דמוכר שדהו לפירות, אם ימכור בעל הגוף לאחר, אף למ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף לא בטל הקנין פירות של בעל הקנין פירות, מ"מ בעל שאני. והוא עפי"ד האור שמח (פרק ב מהלכות רוצח הלכה טו) דכתב דע"ס תקנת פירות לא הוי כלל צגדר קנין פירות ודקל לפירותיו, רק זכות פירות גרידא צגדר "פירות דקל", דאית ל' זכות אישות דכשיהיו פירות ותהי' ההשתמשות יאכל הפירות ויטול ההשתמשות. וכ"ז עד תקנת אשא, אכן תקנת אשא היא שחידשה, דהוי צגדר קנין פירות וגם אלמוהו לכו"ע דתהי' כקנין הגוף דמכרה בטל וכמ"ש רש"י (צא קמא פת, ב ד"ה צאשא)^א.

אף התקנה שהבעל מוציא מיד הלקוחות, אינה מצד הקנין פירות דאית ליה

ולפי"ז גם התקנה השניה שאם מכרה הבעל מוציא צחייה מיד הלקוחות לכול פירות, אין הגדר דתקנו קנין פירות רק תקנה מחודשת שלא תוכל למכור הפירות להפסיד

א. ועיין באבי עזרי (פרק כ"ב מהלכות אישות הלכה ט"ז) שהאריך בדבר זה [ועיין בחידושי רבי שלמה להגרש"ה זצלה"ה (ב"ב סימן ד אות ד) ובחידושי רבי ראובן להגר"ג זצלה"ה (ב"ב סימן יז אות ב)].